

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**ЧИННІ ПРАВОПИСНІ НОРМИ В НОВИННИХ ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ
УКРАЇНСЬКОМОВНИХ МЕДІА**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»
студентки II року навчання
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.01 «Українська мова
та література», ОНП «Українська філологія
та західноєвропейська мова»
Юлії Михайлівни СТИРАНЕЦЬ

Науковий керівник:
д.філол.н., професор кафедри української
мови та прикладної лінгвістики
Оксана НІКА

«Допущено до захисту»
протокол засідання кафедри
української мови та прикладної лінгвістики
№ 13 від 30 квітня 2025 року
завідувач кафедри _____
к.філол.н., доц. **Сергій РІЗНИК**

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота «Чинні правописні норми в новинних текстах сучасних українськомовних медіа» присвячена дослідженню правописних норм у текстах сучасних українських медіа (за матеріалами сайтів «Громадське» й ТСН). Ці норми були затверджені в новій редакції «Українського правопису» 2019 року і є обов'язковими від 30 травня 2024 року. Дослідження також визначає закономірності вживання паралельних форм слів, закріплених у чинній редакції правопису. Під час аналізу були використані методи синтезу й аналізу, описовий метод, спостереження, дедукції та порівняльного аналізу.

Робота складається з трьох розділів: перший розділ присвячений аналізу правописної мовної норми, теоретичним засадам українського правопису, зокрема його історичному розвитку від давньоукраїнського періоду до наших днів, основним змінам і дискусійним питанням нової редакції «Українського правопису» 2019 року, а також проблемі орфографічних норм у медійних новинних текстах; другий розділ – репрезентація та аналіз дотримання і порушення чинних правописних норм у правилах, які є директивними; третій розділ – аналіз норм, які можуть мати варіанти, а також закономірність і тенденції вживання таких форм. Кожен практичний розділ містить приклади з текстів двох зазначених медіа, і ці тексти є джерельною базою дослідження.

Кваліфікаційна робота має теоретичну і практичну цінність. Її прикладний аспект полягає в тому, що це дослідження дає можливість використовувати результати для вдосконалення мовної культури українських медіа, розроблення редакційних стандартів і подальших досліджень адаптації нових правописних норм у реальному писемному мовленні.

Ключові слова: український правопис, новинні тексти, правописна норма, варіанти і безваріантні норми, прескриптивна і дескриптивна норма.

SUMMARY

The master thesis «Current spelling standards in news texts of contemporary Ukrainian-language media» is dedicated to the study of orthographic norms in the texts of modern Ukrainian-language media (based on materials from the «Hromadske» and TSN websites). These norms were established in the new edition of the Ukrainian Orthography (2019) and became mandatory as of May 30, 2024. The research also identifies patterns in the usage of parallel word forms codified in the current version of the orthographic rules. The analysis employs methods of synthesis and analysis, the descriptive method, observation, deduction, and comparative analysis.

The paper consists of three chapters: the first chapter explores the concept of orthographic language norm, the theoretical foundations of Ukrainian orthography, including its historical development from the Old Ukrainian period to the present day, major changes and controversial issues in the 2019 edition of the Ukrainian Orthography, and the problem of orthographic norms in media news texts; the second chapter presents and analyzes the observance and violations of mandatory orthographic norms; the third chapter focuses on norms that allow for orthographic variants, examining patterns and tendencies in the use of such forms.

Each practical chapter includes examples from the texts of the two mentioned media outlets, which serve as the empirical basis of the study. This qualification paper holds both theoretical and practical value. Its applied aspect lies in the potential use of its findings for enhancing the language culture of Ukrainian media, developing editorial standards, and conducting further studies on the adaptation of new orthographic norms in real written communication.

Keywords: Ukrainian orthography, news texts, orthographic norm, variant and invariant norms, prescriptive and descriptive norm.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ НОРМ У МЕДІАТЕКСТАХ	11
1.1. Орфографічна мовна норма: прескриптивна і дескриптивна.....	11
1.2. Становлення і розвиток українського правопису	14
1.3. Інновації редакції «Українського правопису» 2019 року	23
1.4. Основні безваріантні орфографічні зміни чинної редакції правопису	27
1.5. Основні варіантні орфографічні зміни чинної редакції правопису	34
1.6. Особливості правописних норм в новинних текстах сучасних українських медіа.....	41
Висновки до першого розділу	46
РОЗДІЛ 2. НОРМИ ЧИННОГО ПРАВОПISУ В НОВИННИХ ТЕКСТАХ ТSN І «ГРОМАДСЬКОГО»	48
2.1. Правопис слів з першими іншомовними компонентами <i>екс-, віце-, топ-, унтер-, штабс-</i>	48
2.2. Написання запозичених власних (<i>Волл-стріт, Джексон, Дікенс</i>) і загальних назв, соцмереж.....	52
2.3. Зміни в написанні слів <i>Святвечір, священник, ріелтор, хімієтерапія, штрихкод, госпіс, золото-валютний</i>	57
Висновки до другого розділу	63
РОЗДІЛ 3. ВАРІАНТНІ НОРМИ ПРАВОПISУ В НОВИННИХ ТЕКСТАХ ТSN І «ГРОМАДСЬКОГО»	66
3.1. Вживання варіантних норм чинного правопису в новинних текстах	66

3.2. Орфографічна варіантність у передаванні іншомовних звуків і буквосполучень	74
Висновки до третього розділу.....	77
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	90

ВСТУП

Зі швидким розвитком сучасних технологій вплив медіа на мовну культуру суспільства є визначальним. Саме через засоби масової інформації велика частина суспільства сприймає зразки літературної норми, тому правильність, сталість й уніфікованість тих чи тих норм є важливими для формування мовної свідомості громадян. Із часу ухвалення нової редакції «Українського правопису» 2019 року потреба в тому, щоб поширювати нові або удосконалені правописні зміни серед суспільства, зростає. Окрім зауваг щодо орфографії, з'явилися також гострі дискусії щодо того, чому внесли саме ті чи ті зміни або доповнення, а отже, водночас з'явилася необхідність зазирнути глибше в історію українського правопису. Хоча з часу набуття чинності нової редакції у 2019 році минуло вже шість років, тема основних змін залишається актуальною й досі.

Медіатексти – це одне з основних джерел інформації, яке мало б не лише повідомляти про якісь події, а й бути певним зразком мовної норми. Враховуючи те, що у 2024 році завершився перехідний етап, який тривав п'ять років і протягом якого дозволялося використовувати і старі, і нові норми, а після 30 травня 2024 року – лише ті, які затверджені в чинній редакції, у цій кваліфікаційній роботі ми мали за мету проаналізувати, наскільки популярні медіа України дотримуються нових стандартів, адже, без сумніву, це впливає на грамотність, освіченість суспільства, зокрема і здобувачів освіти, адже, до слова, у 2025 році Національний мультипредметний тест також буде укладатися відповідно до чинних норм.

Питання українського правопису і мовної норми у свій час досліджували Г. Голоскевич, О. Синявський, М. Сулима, І. Огієнко, М. Пилипинський, А. Коваль, Ю. Шевельов, О. Пономарів та ін. Серед сучасників можемо назвати С. Єрмоленко, Т. Коць, Л. Струганець, О. Тараненка, Г. Яворську, Л. Шевченко та ін. Проблему правописних норм у сучасних медіа досліджують О. Малаш, І. Мариненко, Н. Шульська та ін.

У зв'язку зі зростанням інтернет-видань, онлайн-медіа, а також зі збільшенням потоку інформації, яка не завжди опрацьовується на належному рівні, скороченням редакторських посад, якість мови в новинних текстах часто знижується. Тому питання дотримання і порушення правописних норм в онлайн-медіа завжди є на часі. Цим і зумовлена **актуальність** нашої роботи.

Метою роботи є проаналізувати чинні правописні норми у новинних текстах сучасних українських медіа, виявити основні тенденції, проблеми й особливості дотримання та порушення цих норм.

Завдання дослідження:

1. Дослідити теоретичні засади українського правопису, а також орфографічні норми в медіатекстах і їхній вплив на формування мовної норми.

2. Схарактеризувати правописні інновації редакції «Українського правопису» 2019 року.

3. Визначити проблеми і тенденції вживання безваріантних орфографічних норм у медіатекстах «Громадського» і ТСН.

4. Проаналізувати приклади написання слів, які відповідно до нової редакції «Українського правопису» 2019 року мають варіантність, і виявити специфіку, пріоритетність вживання тих чи тих форм у новинних текстах «Громадського» і «ТСН».

5. Порівняти тексти двох медіа на дотримання чинних правописних норм.

Об'єкт дослідження – новинні тексти сучасних українських медіа («Громадське», ТСН).

Предмет дослідження – особливості застосування чинних правописних норм «Українського правопису» 2019 року в новинних текстах українських медіа.

Основною джерельною базою дослідження є новинні тексти двох сучасних українськомовних онлайн-медіа – «Громадського» й ТСН, а допоміжною – новинні тексти офіційних медіаресурсів українських церков трьох

конфесій (для характеристики правила написання компонентів архі-/архи-). Дослідження охоплює медіатексти, опубліковані у період з травня 2024 року (оскільки це завершення перехідного періоду) по квітень 2025 року, але часовий проміжок аналізу є окремий/різний на кожне правило. Це зазначено вже конкретно під час аналізу. У середньому до кожної зміни чинних норм було використано по шість прикладів, але кількість може бути різною, що залежить від правила. Загалом було проаналізовано 128 медіатекстів.

Методи дослідження. У роботі використано інтеграцію декількох загальнонаукових методів, а саме: *синтезу й аналізу* (узагальнено теоретичні засади «Українського правопису»), метод *дедукції* (дослідження здійснено в такій послідовності: від опису загальних норм правопису до конкретних випадків їх застосування в медіатекстах), метод *спостереження* (зафіксовано факти порушення норм правопису в текстах конкретних онлайн-медіа), метод *порівняльного аналізу* (визначено рівень дотримання норм у текстах «Громадського» й ТСН). Окрім цього, використано також лінгвістичний описовий метод (виокремлено мовні одиниці з медійних текстів).

Для аналізу помилок у медіатекстах було обрано два українські засоби масової інформації (далі – ЗМІ) – «Громадське» і ТСН. Вибір цих медіа обумовлений такими критеріями: якістю, популярністю і суспільним впливом.

«Громадське» є одним із найавторитетніших онлайн-видань в Україні. Це підтверджується тим, що його було внесено до так званого «Білого списку» найкращих українських онлайн-медіа за результатами моніторингу Інституту масової інформації в другому півріччі 2024 року. До цього списку входять редакції, які дотримуються високих журналістських стандартів, зокрема принципів точності, неупередженості та прозорості у висвітленні інформації [Інститут].

ТСН є одним із найбільш відвідуваних українських новинних ресурсів. Відповідно до рейтингу SimilarWeb (березень 2024 року)[Informer.ua], сайт ТСН входить до п'ятірки найпопулярніших онлайн-медіа в Україні. Попри це,

видання не потрапило до «Білого списку», що може вказувати на певні відмінності у підходах до роботи з інформацією.

Щодо типів новинних текстів, які аналізуються, варто зазначити, що основними є ті, які стосуються розділів «Політика» і «Війна». Проте є й такі приклади, які належать до текстів інших рубрик. Це пояснюємо тим, що різні правила на дотримання чи недотримання норм правопису не обмежуються лише якоюсь однією тематикою: якщо необхідно проаналізувати, де компонент *top* не поєднується/поєднується з числівниками, то найбільше прикладів для аналізу можна знайти у розділі «Здоров'я» або «Спорт», а ось іншомовні компоненти, до прикладу, *екс-*, *віце-*, за логікою, найчастіше трапляються саме в розділах «Політика» або «Війна».

Аналіз помилок у медіатекстах «Громадського» та ТСН дозволить оцінити дотримання чинного правопису в медіа різного рівня якості й популярності, а також виявити їхній вплив на мовну культуру аудиторії, оскільки ЗМІ відіграють важливу роль у формуванні норми, а наявність або відсутність правописних помилок у медійних текстах безпосередньо позначається на грамотності читачів і загальному рівні мовної свідомості суспільства.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні засад Українського правопису. У цій праці розглянуто поняття правописної норми, короткий огляд на історію українського правопису, основні зміни в чинній редакції, дискусійні питання, а також особливості правописних норм в текстах сучасних українських медіа.

Практичне значення дослідження: результати аналізу цього дослідження можуть стати в пригоді для формування мовної політики медіа, спрямованої на послідовне дотримання правописних норм, а також можуть бути використані в діяльності редакторів і журналістів для підвищення мовної грамотності новинних матеріалів, у навчальних курсах із сучасної української мови, журналістики, редагування.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше було комплексно проаналізовано дотримання чинних правописних норм у новинних текстах

«Громадського» й ТСН після завершення перехідного етапу для впровадження використання норм редакції «Українського правопису» 2019 року.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списків використаної літератури й ілюстративного матеріалу. Загальний обсяг – 106 сторінок.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ НОРМ У МЕДІАТЕКСТАХ

1.1. Орфографічна мовна норма: прескриптивна і дескриптивна

Питання мовної норми протягом багатьох десятиліть є дискусійним серед мовознавців, оскільки існують відмінності в тому, де є межі норми і як її встановлювати, які типи можна виокремити. Існують різні визначення цього поняття. С.Я. Єрмоленко зазначає: «Норма мовна – сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку мови і суспільства. Норма мовна – головна категорія культури мови, а також важливе поняття загальної теорії мови. Розрізняють єдино можливі, обов'язкові норми мовні, які відбивають характерні ознаки системи мови, і норми літературної мови» [Єрмоленко 2007, с. 438]. Серед учених, які досліджували питання мовної норми, можемо назвати М. Жовтобрюх, О. Синявський, М. Сулима, М. Пилипинський, А. Коваль, О. Пономарів, С. Єрмоленко, Т. Коць, Л. Струганець та інші.

Мовна норма є поняттям, яке має історичні, змінні категорії, зумовлені тим, що сама система мови є змінною (тут потрібно говорити про внутрішньомовні фактори розвитку мовної норми), а також тим, що українська мова взаємодіє з іншими, що, як наслідок, ми можемо спостерігати у поширенні такого явища, як інтерференція на всіх мовних рівнях та ще багато різних чинників. Мовна норма може бути варіантною і безваріантною. А ось якщо говорити про **типи** мовної норми, то тут існують деякі відмінності, проте загалом можна виокремити такі: орфоепічні, словотвірні, лексичні, фразеологічні, **орфографічні**, граматичні та стилістичні. І хоча мовна норма може співвідноситися з мовними рівнями, проте вони не є їм тотожними [Єрмоленко 2007]. Л.В. Струганець виділяє схожі типи, виокремлюючи ще й акцентуаційний [Струганець 2002].

Мовне явище буде вважатися нормативним, якщо виконуватимуться такі вимоги, як відповідність структурі мови, а також її системи; постійність вживання і використання у мовленні (усному та писемному), а також визнання і

схвалення носіями. Головними джерелами мовних норм є: публікації в засобах масової інформації, твори української художньої класичної літератури, мовна практика населення, статистичні мовознавчі дані досліджень [Назаревич, Равлів, Федак 2019, с. 6]

Окрім того, існують такі поняття, як **прескриптивна і дескриптивна** мовна норма. Т. Коць у своєму дослідженні говорить про те, що прескриптивна норма – «це сукупність тенденцій відбору і правил використання мовних засобів», тобто це офіційно затверджені норми, які вказують на те, як треба говорити або писати правильно. Дескриптивна норма ж навпаки, описує те, як реально вживається мова її носіями, незалежно від правил, вона «відбиває реально вживані в мові лексеми, словоформи, мовні конструкції. Вони не завжди відповідають установленим зразкам, адже на них позначаються і стилістичний потенціал, і екстралінгвальні чинники, і постійні внутрішньосистемні пошуки» [Коць 2010, с.48]. Вона визначає мовні норми, стандарти, зразки, які ми бачимо в словниках, підручниках, правописі, граматиках.

Л. Шевченко говорить про те, мовна норма має бути усталеною і не залежати від якихось суб'єктивних змін: «Дозволю собі наголосити на відомих фахівцям кваліфікаційних критеріях ЮНЕСКО для високорозвинених мов: унормованість і стилістична диференціація. Якщо унормованість, про яку ми говорили сьогодні, є першою характеристикою високорозвиненої літературної мови, то, зрозуміло, що мовна норма є кодифікаційним законом, який не може суб'єктивно трактуватися і змінюватися відповідно до емоційних мотивацій» [Шевченко 2002, с.51].

Орфографічна норма існує для передавання писемної мови, а тому є «системою правил, що встановлює передачу звукової мови на письмі». Орфографічні норми дозволяють встановити однакове написання слів згідно з усталеними нормами, які зафіксовані у словниках і відповідних виданнях. У них має бути чітко визначено «написання слів разом, окремо, через дефіс; вживання великої і малої літери; способи переносу слів з одного рядка в інший; вживання апострофа; правила правопису слів іншомовного походження; прізвищ,

географічних назв; правила написання морфем тощо» [Шевчук, Клименко 2011, с. 47].

На відміну від некодифікованого усного мовлення, правопис є взірцем писемної літературної мови, яка, як зауважував Юрій Шевельов, є не прямим відображенням народного мовлення, а радше штучним продуктом високоорганізованого суспільства. **Правопис** охоплює **три основні підсистеми**: графіку – систему букв, які позначають найхарактерніші звуки мови; **орфографію** – правила поєднання букв для передачі звукової форми слів на письмі; і пунктуацію – розділові знаки, які допомагають структурувати думку за змістом та інтонацією [Укр. прав. 2019, с.5].

У період існування української мови правописні норми фіксувалися в різних словниках, посібниках, пам'ятках тощо, про них ми детальніше описуємо у підрозділі 1.2, але, зокрема, тут варто навести приклади словників, які формували мовну норму у ХХ–ХІ ст: «Правописний словник» Л. Голоскевича (1914, 1930, 1952, 1994), «Українська граматики: Основи українського правопису І. Огієнка» (1921), «Найголовніші правила українського правопису» Агатангела Кримського, (1921), «Скрипниківський правопис» (1928), «Український правопис» 1933 року, «Український правопис» 1945 року, Український правопис 1990 року, Нова редакція «Українського правопису» (2019).

Якщо говорити про сучасного носія української мови, то в його уяві поступово постає як мовний зразок, який «уособлює зв'язок із писемно-літературними традиціями». Сучасні мовознавці дуже часто вважають за приклад ті правописні норми, які були записані в так званому скрипниківському правописі і називають «золотою добою розвитку соборної української літературної мови» [Єрмоленко 2013].

У ХХІ столітті суттєво змінилися чинники, що визначають стабільність мовної норми: література вже не відіграє провідної ролі у формуванні мовних зразків, натомість мас-медіа набули потужного впливу на мовну поведінку суспільства.

Загалом мовні норми, зокрема орфографічні, є зумовлені соціальними й історичними обставинами, а також вони мають бути систематизованими і стабільними. Проте з часом розвитку і залежно від суспільних запитів виникають потреби щодо змін літературних норм якоїсь певної мовної одиниці. Унаслідок цього деколи може бути співіснування варіантів, наприклад, одного й того самого слова [Савчин 2008].

1.2. Становлення і розвиток українського правопису

Історія українського правопису – це складний і тривалий процес, у якому відбилися не лише мовні, а й соціальні, культурні та політичні трансформації українського суспільства. Правопис як важливий складник мовної системи, відіграє провідну роль у формуванні національної ідентичності.

У мовній практиці українців правопис розглядається не лише як набір орфографічних і пунктуаційних правил, що регламентують написання мовних одиниць, а значно ширше – як комплекс норм, який охоплює «фонетичні, граматичні, словотвірні, а нерідко й багато які окремі лексико-стилістичні норми літературної мови як такої усної й писемної (таке розуміння українського правопису є звичайним не лише для широких кіл громадськості, а й навіть для мовознавців)» [Тараненко 2005, с. 542]. На думку О. Тараненка правопис української літературної мови (УЛМ) зазвичай трактується досить широко – не лише як сукупність принципів і правил, що забезпечують максимально точне й уніфіковане передавання на письмі норм літературної мови, а й як засіб фіксації змістово-інтонаційних характеристик усного мовлення її носіїв. Це охоплює, зокрема, правила співвідношення звуків і букв, написання слів разом, окремо чи через дефіс, оформлення абревіатур і графічних скорочень, використання великої літери, переносу частин слова, розміщення розділових знаків тощо. До того ж, правопис включає норми передавання елементів інших мов – через транскрипцію або транслітерацію – засобами української графіки [Тараненко 2005, с. 542].

Історію українського правопису читаємо в працях І. Огієнка «Нариси з історії української мови: система українського правопису: Популярно-науковий

курс з історичним освітленням», В. Німчука, зокрема «Проблеми українського правопису ХХ–початку ХХІ ст.» та «Історія українського правопису: ХVІ — ХХ століття», а також А. Кримського та О. Синявського тощо.

Василь Німчук у своїй хрестоматії запропонував чітку періодизацію розвитку українського правопису, яка охоплює три великі історичні етапи:

- Давньоукраїнський (Х – ХІV ст.).
- Староукраїнський (ХІV – ХVІІІ ст.).
- Новоукраїнський (ХІХ – ХХІ ст.) [Німчук 2004].

Тому за основу ми взяли аналіз саме праці В. Німчука, оскільки вони мають широкий та глибокий аналіз історичних етапів розвитку українського правопису, а далі подаємо аналіз трьох періодів за класифікацією В. Німчука.

1.2.1. Давньоукраїнський (Х – ХІV ст.).

Орфографічна традиція давньоукраїнської писемності формувалася під впливом старослов'янського письма, що потрапило на українські землі разом із церковною літературою після запровадження християнства в Київській Русі наприкінці Х століття. Однак уже в кінці ХІ століття, навіть у релігійних текстах, а тим паче у світських, зокрема в офіційно-ділових документах, почала утверджуватися східнослов'янська орфографічна практика, яка краще відповідала фонетичним особливостям розмовної мови [Німчук 2004].

1.2.2. Староукраїнський (ХІV – ХVІІІ ст.).

У розвитку староукраїнської орфографії виокремлюють два етапи. Перший припадає на ХV–ХVІ століття і пов'язаний з другим південнослов'янським, або болгарським, орфографічним впливом. Цей вплив, що походив від норм, укладених у місті Тирнові, позначився переважно на церковному письменстві, майже не зачепивши світську сферу, зокрема ділову документацію. Відлуння тирновської традиції бачимо, зокрема, в орфографії, яку намагався впорядкувати Л. Зизаній у своїй «Грамматиці словенській» (1596) [Німчук 1980].

Другий період характеризується «національною самобутністю». Важливу роль тут відіграв Мелетій Смотрицький, який у праці «Грамматики

славенскиА правилноє Свнтагма» (1619) вперше систематизував орфографічні норми, опираючись на живу мовну практику східнослов'янського середовища. Зокрема, саме він увів в абетку літеру г. Його докладно розроблені норми здобули широке визнання серед слов'янських народів у церковній сфері й зберігаються там із незначними змінами дотепер, де богослужіння ще ведеться церковнослов'янською. Елементи цієї орфографії, що відповідали живому мовленню, активно застосовувалися й у світській українській писемності аж до початку ХІХ століття, а подекуди, зокрема в Закарпатті, – навіть до середини того ж століття [Німчук 1979].

Аналізуючи працю І. Огієнка, дізнаємося, що впродовж ХVІІ–ХVІІІ ст. розмовна українська мова дедалі більше впливала на писемну форму. У літературі почали з'являтися тексти, де відчувалася жива вимова, характерна для повсякденного спілкування. Суспільство поступово відходило від усталених церковнослов'янських норм у правописі. За словами Івана Огієнка, напрям розвитку правопису був природним і правильним – існувала реальна перспектива швидкого наближення писемної мови до живої. Проте цей поступ було зупинено через втручання державної влади. У березні 1708 року за указом Петра І було впроваджено так званий «гражданський шрифт», який замінив традиційну кирилицю. Стару абетку дозволялося використовувати лише для релігійних видань. Цей адміністративний крок призвів до насильницького припинення органічного розвитку українського правопису, який ішов у напрямку зближення з розмовною мовою. «Гражданка», як називав цей шрифт Огієнко, не містила літер, властивих українській фонетиці (зокрема, літери г), а також не передбачала надрядкових знаків, що наближували письмову мову до живої [Огієнко 2001].

1.2.3. Новоукраїнський (ХІХ – ХХІ ст.).

На думку В. Німчука, новоукраїнський період розвитку правопису є найскладнішим в історії української мови, оскільки відзначається великою кількістю орфографічних експериментів, систем та активним втручанням державної влади в мовні процеси. Українська літературна мова, як і загалом етнічна культура, формувалася в умовах відсутності державності й під владою

кількох імперій. Особливо ускладнювала ситуацію політика Російської імперії, яка контролювала більшість українських земель і офіційно вважала українську мову лише діалектом російської, що призводило до утисків друкованого українського слова та заборони шкільного навчання українською [Німчук 2004].

Попри це, саме в таких умовах почав складатися сучасний український правопис. У 1818 році в Санкт-Петербурзі побачила світ перша друкована праця нової української мовознавчої традиції – «Грамматика Малороссійскаго нарѣчія» О. Павловського [Німчук 2004]. Орфографічна система О. Павловського базувалася на фонетично-морфологічному принципі, що передбачало точну передачу української звукової структури. На відміну від церковної традиції в підросійській Україні, де літери ѣ та и мали російське звучання, Павловський послідовно позначав український звук [і] літерою і, незалежно від його етимології (напр.: місто, годі, дзвінь). Звук [и], притаманний саме українській мові, він передавав буквою ы (Велькдень, вырей), хоча після задньоязикових приголосних уживав и (гиря, хитаю). Йотоване е і м'якість перед ним він позначав літерою ѣ (окраѣць, немаѣ, збіжьжѣ), а йотованість після голосних – через і (выїжджати, лихоі). Для звука [й] перед о вживав традиційне позначення – і (іому, икнецьця). Африкати (дж, дз) передавав через поєднання відповідних приголосних (дзюбаю, джкгутъ), а замість літери г, якої не було у друкарні, використовував сполучення кг (кгвалтъ, кгрынджолы). Для передачі подовження м'яких приголосних О. Павловський застосовував подвоєння букв із м'яким знаком після першої літери (кlochъчѣ, клечыньнѣ), аналогічно позначаючи й асимілятивні зміни приголосних на межі морфем (згодыщця, родывся). М'якість у групах приголосних він також фіксував через ь (Засьміѣсься, трясьця). Роздільну вимову губних з йотованими всередині слова передавав через ь (упьявсь, кожомьяка), а роздільність між префіксом і йотованим голосним – через ѣ (розѣхавсь). Серед прогресивних рис цієї системи варто виділити впровадження літери і для всіх випадків звука [і], незалежно від історичного походження, використання окремої букви ы для позначення українського [и], а також збереження давнього способу передачі африкат – дж,

дз [Німчук 2004, Павловський 1818]. Але поширенню його фонетичного правопису перешкодила етимологічна правописна система М. О. Максимовича 1827 р. [Городенська 2023].

Чільне місце в історії нашого правопису займає також «шашкевичівка» – правопис «Русалки Дністрової» (1837) під керівництвом «Руської трійці». На початку збірника, у передмові, окреслено головні орфографічні засади та специфічні риси написання: «Хочемо зачинати, проте знати нам конче, яке теперѣшному язикови истинное лице; за-для-того держалимо-ся правила: "пиши як чуєшь, а читай як видишь". Из сего огляда приймилисмо сербское ц (вицу, wydzu) и волоское ѣ (аѣ, av Erazm. Rotterd, au, еѣ, ev: спѣваѣ, спивав; душеѣ, dušev) а є завсѣда в силъ је або ѣе употребляем (мое, моје, земле, zemlě, загороде, zahorodě, zahorodie)». Учасники альманаху "Русалка Днѣстровая" зберегли в написанні літеру ѣ, використовуючи її для позначення звука [i] в новозакритих складах за традицією староукраїнського письма вживали, наприклад, у рядках: «А з гор, з долу вѣтер повѣваѣ»... або «Долѣв пігнали...». Однак у тих самих умовах – на місці о в закритому складі чи навіть в інших позиціях – автори також часто використовували букву і, як у фрагментах: «На тім оленци пядесять ріжків...», «На тім тарелци золотий стільчик...». Справді новаторськими й такими, що прижилися в подальшому українському правописі, стали рішення позначати м'якість приголосного перед е та йотованість цього звука за допомогою букви є, а специфічний для української мови голосний звук [и] — виключно літерою и. [Німчук 2004].

Дослідники вважають орфографічну систему Пантелеймона Куліша, відому як кулішівка, найпоширенішою серед правописних спроб середини ХІХ століття. Водночас її критикували за надмірне фонетичне спрямування, яке частково скоригували П. Житецький та К. Михальчук [Городенська, 2023].

Правопис П. Куліша передбачав повернення літери ѣ, яку він ставив наприкінці слів після твердих, губних приголосних і р перед йотованими голосними для позначення їх роздільної вимови (жупанівѣ, скамѣ). Звук [i] він позначав літерою і незалежно від етимології (напр.: постій, ідьте), але не мав

окремого позначення для його йотованої форми. Для українського голосного [и] Куліш вживав літеру и (воли), а є – виключно для позначення м'якості приголосного перед е (оружжє). Йотованість є після голосного чи губного не фіксував (душъ десять, частуе, промовляє). Нейотований е на початку слова подавав через запозичене э (Эге), а м'якість приголосного перед о та йотованість цього звука — через ё (слёзами, вь лёхъ). Звук [г] він передавав латинським g (Ганжа, Гудзієвка), африкати — через дж, дз (джури). Асимілятивну м'якість перед приголосними на письмі не позначав (сніги впали), зате відтворював інші асимілятивні зміни (трусисся, женитця) [Німчук 2004].

Після запровадження Емського указу 1876 року кулішівку було офіційно заборонено. Лише з 1905 року, коли частково послабили заборону на українське друковане слово, видання в Наддніпрянській Україні – книжки, газети, журнали – знову почали друкувати, використовуючи дещо змінену версію кулішівського правопису. Це тривало до 1914 року [Городенська 2023].

Далі вагомим поступом у розвитку українського правопису стала система, розроблена лексикографом Євгеном Желехівським. Вона спиралася на орфографічні засади «Русалки Дністрової» та кулішівки й була втілена у фундаментальному двотомному виданні – «Малорусько-німецькому словарі», що вийшов у Львові 1886 року. Упорядкуванням видання займався сам Є. Желехівський, а другий том додатково редагував і доповнював С. Недільський. Орфографічна система Є. Желехівського спиралася на говірки, де приголосні перед і (яке розвинулося з о в новозакритому складі) вимовлялися твердо (стіл, діл), а перед і, що виникло з е або ъ, — м'яко (нісь, дід). Йотацію і він позначав літерою ї (їсти, її), а для передачі м'якості приголосних перед е та йотації цього звука використовував є (зіле, Євангелиє). Звук йо Желехівський передавав буквосполученням йо (його, йорш). У позначенні м'якості перед о він не був послідовним – вживав і ь, і ё (світ/сёгочасний, цьонька). Згодом ця варіативність і буква ё були вилучені з орфографії. М'якість приголосних з, с, ц перед в фіксувалась через ь (звір, цвіт). Проривний звук [г] позначався літерою г, африкати – сполученнями дж, дз (гедз, гринджоли). Роздільну вимову губних

перед йотованими він на письмі не передавав (бѣш, вѣн), але для інших випадків, зокрема після префіксів, використовував апостроф (з'єднати, з'юшити). Хоча іноді він ставив його і там, де роздільної вимови не було (роз'учитися). Саме завдяки Є. Желехівському апостроф увійшов до новоукраїнського правопису, замінивши старий кириличний знак – паєрок, уживаний, зокрема, М. Гатцуком. Серед інших особливостей – окреме написання частки ся після дієслів (сьміяти ся) та роздільне вживання афіксів у складених формах майбутнього часу (писати му) [Німчук 2002].

Сучасний етап розвитку українського правопису, що розпочався на початку ХХ століття й триває досі, вважається найдинамічнішим у плані вироблення й уточнення норм. Визначальне значення на початковому етапі мала орфографічна система, яку втілював Борис Грінченко у «Словарі української мови» (1907–1909).

Він зібрав і переосмислив усе найраціональніше з правописної практики попередників, орієнтуючись на природу української мови та її національний характер [Городенська 2023]. Іван Огієнко назвав цей правопис підсумком спільної праці українських письменників і народу впродовж усього ХІХ століття [Огієнко 2004, с. 356]. О. Пономарів зазначає, що Б. Грінченко «послідовно застосував правописні засади, що відбивають наддніпрянську основу української літературної мови» [Пономарів 2003, с. 17].

У ХХ столітті український правопис залишався предметом активних фахових обговорень щодо кількості, сутності та значення його засад. Основним принципом незмінно визнають фонетичний (фонематичний), далі йде морфологійний, а традиційний, диференційний вважаються допоміжними. Така класифікація подається, зокрема, в енциклопедії «Українська мова» [Півторак 2004, с. 514]. Водночас В.М. Русанівський зауважував, що фонетичний і морфологійний принципи в українській мові значною мірою збігаються [Русанівський 2002, с. 93]. Дослідники загалом погоджуються, що український правопис має змішаний характер, хоча провідним вважається не завжди один і той самий принцип. Наприклад, Ю.В. Шевельов вважав, що він «був щодо своїх

провідних формулювань методологічного характеру мішаним, найчастіше поєднуючи фонематичний принцип з морфофонематичним...» [Шевельов 1995, с. 4], а І. Вихованець писав: «У нас домінує фонемний (фонематичний) принцип правопису, а на периферії перебувають фонетичні, традиційні і диференційні написання...» [Вихованець 2004, с. 6–7].

Після створення УАН 1919 р. була сформована Правописно-термінологічна комісія на чолі з А.Ю. Кримським, керівником якої став Г.К. Голоскевич. Саме А.Ю. Кримський, за спостереженням В.В. Німчука, доповнив попередні правила, що дало змогу укласти «Найголовніші правила українського правопису» [Німчук 1999, с. 252]. Їх схвалили на засіданнях АН 1919–1920 рр., а затвердив народний комісар освіти Г.Ф. Гринько. Найвідоміша редакція вийшла друком у 1921 р. [Найгол. прав 1921]. Мовознавці відзначили, що ці правила розвивали й уточнювали норми, створені І. Огієнком у співпраці з комісією. Саме Огієнко та Кримський відіграли ключову роль у кодифікації правопису 1917–1921 рр., спираючись на найкращі напрацювання попередників, хоча й не без особистих уподобань [Німчук 1999, с. 253]. І. Огієнко вважав це видання «першим авторитетним правописним кодексом в Україні, т. зв. академічним правописом... якому з наукового погляду не можна закинути» [Огієнко 2004, с. 359].

У той час добір правил не вважався проблемою першорядної ваги для мовознавців. Це питання постало лише перед Державною комісією при Наркомосі, створеною 1925 р. на організаційній нараді, під головуванням О.Я. Шумського визнано, що правописна реформа має стосуватися ширших мовних процесів, оскільки «сучасна літературна українська мова... потребує дещо більшої «стабілізації», більшої одноманітності...» [Укр. прав. 1926, с. 4].

Проект 1926 року запропонував низку уточнень, зокрема щодо передавання твердого й м'якого *л* в іншомовних словах, що й зараз близьке до сучасної норми. Найгостріші дискусії на Всеукраїнській правописній конференції (Харків, 1927) стосувалися правопису іншомовних запозичень, зокрема вживання *ла/ля*, *г/г* тощо. Як зазначав О. Синявський, ці суперечки

відображали не лише мовні вподобання, а й культурно-історичні впливи [Синявський 1927]. Президія Правописної комісії у складі М. Скрипника, А. Кримського, О. Синявського, А. Приходька, С. Пилипенка шукала компроміс між наддніпрянською та наддністрянською традиціями, однак, зокрема, в питанні іншомовних літер остаточної згоди не дійшли. У результаті затверджений 1928 р. Наркомом освіти М. Скрипником правопис виявився штучним компромісом, що сприйняли критично [Німчук 1999]. Уже невдовзі мовна політика змінилася: почався наступ на українську культуру. Після самогубства Скрипника репресували членів правописної комісії – В. Ганцова, А. Приходька, С. Пилипенка, згодом і О. Синявського та А. Кримського. Правопис 1928 р. звинуватили у «націоналістичному шкідництві» [Німчук 2004].

Голова новоствореної 1933 р. комісії А. Хвиля публічно заявив, що правопис Скрипника «орієнтував українську мову на польську й чеську буржуазні культури», а це, мовляв, ускладнювало її зближення з російською [Укр. пр. 1933 р.]. У нових правилах 1933 р. без обговорення вилучено літеру г, змінено правопис запозичених слів і парадигми відмінювання. Недосконалість редакції 1933 р. швидко стала очевидною. До 1941 р. було запропоновано кілька нових проєктів, а 28 серпня 1943 р. Правописна комісія в Харкові остаточно його схвалила. Новий правопис офіційно затверджено 8 травня 1945 р. У 1956 р. у зв'язку з виданням «Правил русской орфографии и пунктуации» розпочалися зміни в українській орфографії: змінено правила вживання великих/малих літер, злитого/роздільного написання, пунктуації. У 1960 р. вийшла нова редакція «Українського правопису», яка використовувалася понад 30 років. У період «перебудови» (1988) реформу правопису ініціювала Орфографічна комісія при Відділенні літератури, мови і мистецтвознавства АН УРСР. Обговорення відбувалося і в Товаристві української мови ім. Т. Шевченка, де голова Д. Павличко запропонував розширити склад комісії й надати їй офіційного статусу. 14 листопада 1989 р. затверджено нову редакцію, яка побачила світ у 1990 р. Серед ключових новацій – повернення літери г та терміна «кличний відмінок» замість «клична форма». Окремі положення викликали широку суспільну

дискусію. На тлі національного відродження під час I Міжнародного конгресу українців 1993 р. було озвучено потребу єдиного правопису для всіх українців світу. Уряд України відгукнувся на ініціативу, і 8 червня 1994 р. постановою затвердив склад Української національної комісії з питань правопису при Кабінеті Міністрів на чолі з акад. М. Жулинським, заступником освіти А. Погрібним і директором Інституту української мови НАН О. Тараненком. [Німчук 2004].

Протягом декількох років велася активна робота над змінами в редакції правопису. У 1996 році була підготована нова редакція, а вужча робоча група у складі С. Єрмоленко, С. Головащука та О. Тараненка мали зібратися, щоб повністю опрацювати текст і затвердити його. Деякі зміни, які були запропоновані в редакції 1996 року, увійшли до чинної редакції правопису, зокрема вживання закінчення –у(-ю) в родовому відмінку (Лондону), проте в тій редакції було наведено більше варіантів, які можуть мати таке закінчення; паралельне вживання закінчення –і/и в іменниках жіночого роду (радісті/радісти) та інші. Проте, наприклад, написання слова «проект» не набрало потрібної кількості голосів, так само, як і варіанте вживання буквосполучень ав/ау. Але ця редакція не була затверджена з деяких причин. У новому складі були інші спроби внести зміни до правопису. Проте дискусії навколо змін правопису 1999 року були найбільшими. Це відбулося через те, що одні вважали цей правопис надто «зросійщеним», інші – «галицьким» і под через певні зміни. [Тараненко 2024, с.548 –569].

1.3. Інновації редакції «Українського правопису» 2019 року

Сучасна українська мова динамічна і відкрита. Словниковий склад щоразу наповнюється новими й новими термінами у різних царинах суспільного життя і комунікації. Беручи хоча б один період від початку повномасштабного вторгнення, виявляємо, наскільки збільшилася кількість нових слів, особливо лексико-семантичних груп, пов'язаних із військовою і воєнною тематикою. Та й загалом, враховуючи швидкий розвиток технологій, ми бачимо і швидкість

зростання нової лексики, яка в більшості запозичується в українську мову з інших.

Мовна практика зумовлює деякі зміни в правописі. Враховуючи те, що український правопис довгий час формувався і розвивався в непростих історичних умовах і під впливом багатьох соціолінгвістичних факторів, Національна комісія з питань правопису прагнула і намагалася відобразити сучасну мовну практику в новому збірнику правил. Варто зазначити, що питання правопису є гострими і завжди викликають жваве обговорення не лише в Україні. До прикладу, у Німеччині також провели правописну реформу трохи більше 20 років тому. Як стверджує Олександр Скопненко, заступник директора з наукової роботи Інституту мовознавства імені О.О. Потебні НАН України кандидат філологічних наук, редакція Українського правопису, яку затвердили 22 травня 2019 року, не є новим правописом, а лише його оновленою версією. «Внесені зміни, – зауважує він, – покликані передусім адаптувати іншомовну лексику, що з'явилася в українській мові. По-друге, нова редакція правопису повинна кодифікувати та повернути до активного вжитку правила, що здавна існували в українській мові» [Мовознавці Академії]

Відповідно до цього і виникає потреба написання власних і загальних назв згідно з новими правописними правилами, уніфікувати ті, де не було єдиного варіанта, переглянути і, де потрібно, усунути неактуальні формулювання і, зрештою, визначитися з правилами для написання іншомовних запозичень. І хоча удосконаленням Українського правопису були здебільшого професійні і досвідчені мовознавці, проте у його розробку було залучено також і людей поза мовознавчою сферою, зокрема тих українців, «чия писемна практика узвичаює те чи те написання» [Укр. прав. 2019, с. 8-9].

Оновлена редакція Українського правопису відроджує деякі елементи правопису 1928 року, які є невід'ємною частиною орфографічної традиції нашої мови і відновлення яких має сучасне наукове обґрунтування. Заразом правописна комісія врахувала, що мовні звички українців другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. також уже є частиною цієї традиції. Попри визнання репресивних дій

тоталітизму щодо «харківського» правопису і його авторів злочинними, фахівці з кодифікації не можуть ігнорувати те, що мова розвивається разом з історією народу. А отже, передусім, правопис повинен відповідати сучасному стану мови. [Укр. прав. 2019, с. 8].

Загалом Український правопис ґрунтується на чотирьох основних принципах: «фонетичному, морфологічному, традиційному (історичному) та змістовому (або диференційному)». У сучасній редакції особливу увагу приділено саме історичному принципу. Це безпосередньо пов'язано з тим, що за декілька десятків років, коли в Україні знову почали використовувати літературу, яка в радянський період була під забороною, то стало очевидним те, що написання окремих слів часто не збігається з нормами, закріпленими в минулій редакції правопису [Мовознавці].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 416 від 17 червня 2015 року було затверджено склад Національної комісії з питань правопису, яка мала розробити нову редакцію Українського правопису. До складу цієї комісії було залучено 25 професійних мовознавців, які мають вчені ступені і звання – це працівники Національної академії наук України та університетів різних областей, зокрема й викладачі Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Постанова КМУ].

1. Перший етап – це період від серпня по вересень 2018 року: початок дискусій та громадських обговорень тих змін, які були запропоновані, за офіційними даними було надіслано й опрацьовано близько трьох тисяч різних варіантів і пропозицій від різних установ – наукових, ЗВО, державних посадовців і загалом державної влади, місцевого управління, закладів загальної середньої освіти та пересічних громадян. Уже 22 жовтня 2018 року Національна комісія з питань правопису затвердила остаточний текст нової редакції Українського правопису.
2. Другий етап – це жовтень 2018 – червень 2019 року:

- 24 жовтня Президія Національної академії наук України на засіданні з Колегією Міністерства освіти і науки України затверджують проєкт нової редакції Українського правопису;
  - у червні 2019 року Постанову №437 від 22 травня 2018 року (правописний кодекс Кабінету Міністрів України) остаточно визнали і затвердили; [Постанова від 22 травня 2019 р.]
  - того ж місяця на офіційних сайтах Міністерства освіти і науки України, а також Національної академії наук України був опублікований текст нової редакції Українського правопису, і з цього моменту він набув чинності, а разом з тим нові правила й норми редакції Українського правопису 2019 року було рекомендовано застосовувати в усіх професійних сферах і у всіх галузях суспільного життя, особливо в офіційному й діловому мовленні.
3. Третій етап – п’ять років адаптаційно-перехідного періоду з часу набуття чинності нової редакції Українського правопису. У цей час відбувалися впровадження новацій в освіті та інших сферах діяльності; Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» згідно з наказом Міністерства освіти і науки України займалася організацією і розробкою різних методичних посібників, де описувалися і надавалися практичні поради застосування нового правопису 2019 року вчителям закладів освіти, здобувачам освіти; важливими рекомендаціями Міністерства освіти і науки України були рекомендації щодо того, як ознайомлювати учнів з новаціями орфографії, проте протягом п’яти років не вважати за помилки написання згідно зі старим і новим правописом, що стосувалося і зовнішнього незалежного оцінювання, а згодом – національного мультипредметного тесту: протягом п’яти років правила, затверджені у новій редакції Українського правопису не використовувалися [Роз’яснення].

Від того часу, як нова редакція Українського правопису набула чинності (про це ми вже зазначали раніше), протягом п’яти років діяв перехідних

період, а отже, написання слів за старими правилами не вважали за порушення. Зміни, які затвердженні у новому Правописі, протягом цього періоду мали бути поступово бути занесені до законів, нормативних актів, різного роду документації тощо [Зубець 2021, с. 7,8].

4. Четвертий етап почався 22 травня 2024 року, адже саме того дня закінчився п'ятирічний перехідний етап нової редакції Українського правопису, а тому написання відповідно до старих правил тепер вважається помилкою [Національна комісія].

Загалом в новій редакції Українського правопису є близько тридцяти змін. Їх можна поділити на **дві групи**: власне зміни (безваріантні (ще їх називають директивними), нові форми написання) і варіантні написання. Асоціація українських редакторів, а також окремі відомі редакторки виокремили ці основні зміни, тому проаналізуємо ці зміни [Асоціація].

1.4. Основні безваріантні орфографічні зміни чинної редакції правопису

Зміна, яка набула чи не найбільшого розголосу – це правопис слів, які містять латинський корінь **-ject-**, з «є», зокрема слово «проект», яке довгий час було об'єктом для дискусій. У цьому ж параграфі вказано, що **немає подвоєння літери й** у словах Соєр, Ісая і под.: «Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою й, а у звукосполученнях [je], [ji], [ju], [ja] буквами є, ї, ю, я: бóєр, єті, ін'єкція, конвéєр, плéєр, проєкт, проєкція, суб'єкт, траєктóрія, ...; Йогáнн; Єйтс, Каєнна, Мáєр, Рамбує, Сóєр, Феєрбáх, Хеєрдáл; Гаїті; Юнóна; Гóя, Ісáя, Савóя, Хаям» [Укр. прав. 2019, § 126].

Окрім цього, згідно з чинною редакцією правопису скасовується правило подвійної йотованості, якщо її немає і в словах мови-джерела. Так, зокрема, ті слова, які раніше були винятками (Гойя, Савойя, Фейєрбах, майя, фойє) тепер пишуться лише з однією й, наприклад, фое і под.: «Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою й, а в складі звукосполучень [je], [ji], [ju], [ja] буквами є, ї, ю, я...» [Укр. прав. 2019, § 125].

Правопис 2019 року зафіксував слова, у яких зберігається початкова и: ич!, ичякий хитрий, икати, икання. ийбѣн, ир, Ич-обá, Кім Чен Ин [Укр. прав. 2019, § 2]. Проте у цьому ж параграфі є два пункти, які викликали неоднозначну реакцію, як серед науковців, так і серед населення. Правопис зазначає: «1. І пишемо на початку слова відповідно до вимови: Івáн, іграшка, ідол, ікати (‘вимовляти і замість и’), ікóна, іменувáти, ім’я, індик, іноді, іржá, існувáти, істина, іти. 2. Деякі слова мають варіанти з голосним и: ірій і ирій, ірод і ирод (‘дуже жорстока людина’)». Через те, що у пункті 2 зазначено лише два слова, які можуть мати паралельні форми, без вказівки і под., тощо, і т.д., можна зробити висновок, що лише вказані слова мають паралельні форми. Про те, який статус має літера и в нашій мові, можна дізнатися зокрема у працях Німчука, Фаріон, Шевельова. У «Словарі української мови» за редакцією Бориса Грінченка наведено більше 90 слів з початковою и [Грінченко1907]. Проте ці зміни в сучасній редакції Українського правопису потребують глибшого і ширшого аналізу, а тому можуть бути перспективою дослідження.

Відповідно до нового правопису змін зазнало правило написання слів, які містять іншомовні компоненти, зокрема разом потрібно писати слова «з першими часто вживаними іншомовними частинами на голосний і приголосний: *абро-, авіа-, авто-* (‘само’, ‘автоматичний’), *агро-, аеро-, аква-, алко-, арт-, астро-, аудіо-, біо-, боди-, боді-* (перед голосним), *веб-, геліо-, гео-, тощо*» [Укр. прав. 2019, §35], а також «слова з першою іншомовною частиною, що визначає кількісний вияв чого-небудь (вищий від звичайного, дуже високий, слабкий, швидкий та ін.)»: *архі-, архи-, блиц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-*: *архіскладній, архішахрáй; блицновíни, гіперзвúк, екстраклáс; макроеконóміка, максіóдьяг; наночастíнки; полімотивáція, преміумклáс, супермодéль, топмéнеджер, ультразвúк, флешíнтерв’ю і под.* [Укр. прав. 2019, §35].

Окремої уваги заслуговує **Примітка 2. Параграфу 35**, що іншомовна частинка *топ-* не поєднується із числівниками. У 2011 році К. Городенська висловила думку про те, що поєднання числівників з іншомовною основою топ-

є неприйнятним з огляду на словотвірні норми української мови. Коли у пресі почали з'являтися зразки на кшталт топ-500, топ-10, то науковиця зауважила про те, що такі форми не мають відповідників у традиційній українській лексикографії, пояснивши таку причину тим, що кількісні числівники функціонують як самостійні одиниці або супроводжують іменники, виражаючи кількість предметів, наприклад, десять працівників, три дерева. І хоча з числівників можуть утворюватися прикметники, іменник, дієслова, прислівники, вони не поєднуються з префіксами, зокрема іншомовного походження. Якщо компонент топ-, що має значення «найкращий», поєднати з числівником, то це поєднання створює мовні конструкції, що суперечать українським словотвірним моделям [Городенська 2011].

Відповідно до нового правопису визначили правило написання слів «з першою іншомовною частиною *анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-*: ...» [Укр. прав. 2019, §35]. Це правило значно розширило перелік написання іншомовних префіксоїдів разом. Можливо, причинами таких змін, стала, по-перше, уніфікація написання слів з подібними префіксами, як, наприклад, супер-, гіпер- для послідовності й системності, по-друге, усунення суперечностей, адже традиційно префікси в українській мові пишуться з основою разом. Щодо дефіса, то він допускається лише у тих випадках, коли до іншомовного компонента приєднується власна назва, це зазначено в Примітці того ж самого параграфа [Редько 2019 с.21]. Крім того, важко визначити джерело такої пропонованої зміни, адже словники до 1933 року по-різному регулюють написання цих частинок. Так, наприклад, словник Г. Голоскевича (1929 року) подає написання компонента *віце-* зі словами разом [Голоскевич, 1929], а в словнику за редакцією А. Кримського і С. Єфремова (1924 – 1933) така частинка подається як написання через дефіс [Приймак 2018, с. 113].

Наступним правилом, яке дуже спростили, є написання пів з іменником. Так у §36 у примітці до пункту 7 написання слів разом зазначено, що «невідмінюваний числівник пів зі значенням ‘половина’ з наступним іменником – загальною або власною назвою у формі родового відмінка однини

пишемо окремо: пів а́ркуша, пів відрá, пів години...; пів Єврóпи, пів Києва, пів Украї́ни. Якщо пів із наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття і не виражає значення половини, то їх пишемо разом: півáркуш, південь...». Варто зазначити, що ця норма є поверненням до норми 1928 року, де також зазначено, що «з іменниками пів пишеться разом, коли ввіходить у суцільне слово: південь, півпарубок, піваркуш, півкварта, півполукіпок, піврік і т. ін. (тобто коли можливі форми півднем, півпарубкові і т. ін.); в інших випадках пишеться окремо: пів Харкова, пів доповіді». [Голоскевич 1928].

Відповідно до нового правопису з'явилося написання слова «св'ященник» з подвоєнням. [Укр. прав. 2019, §29]. До прийняття нової редакції воно мало форму без подвоєння. Творення цього слова є однотипним до, наприклад, слів письменний – письменник.

Ще однією зміною стало правило, коли «перша частина складного слова — основа іменника, числівника або займенника, тоді сполучним звуком буває: о в числівниковій основі дво- перед наступним приголосним, голосним і й у прикметниках та іменниках: двовимірний, двоелектрòдний, двоєдиний, двоосьовий, двоярусний, двобій, двоголòсся, двоєбòрство» [Укр. прав. 2019, § 35]. Таке унормування є цілком обґрунтованим, адже така зміна зумовлена прагненням до формальної узгодженості в межах дериваційної моделі й відображає закономірності сучасного українського словотвору [Редько 2019, с. 45].

Одним з найбільш обговорюваних змін у новій редакції Українського правопису стало вживання суфіксів для утворення фемінітивів. Так, щоб утворити іменники на означення осіб жіночої статі можемо використовувати суфікси -к(-а), -иц(-я), -ин(-я), -ес(-а) [Укр. прав. 2019, § 33]. Здебільшого фемінітиви утворюються від іменників чоловічого роду. Проте в нашій мові процеси утворення і вживання таких слів є стримуваними, на це впливають багато факторів, зокрема небажана омонімія, наприклад штукатур – штукатурка, вівчар – вівчарка, а також стилістична чи структурна несполучуваність

словотвірних елементів [Редько 2019, с. 13]. Дослідженням творення фемінітивів в українській мові займався мовознавець Анатолій Нелюба, в одній зі своїх праць він зазначає: «у радянські часи витворилися неписані, але стійкі правила словотвірного (і не тільки) номінування жінок і використання відповідних номенів», тому він виокремлює такі правила, деякі з яких «продиктовано не традиціями української мови, а іншими чинниками»: штучні нав'язування прикладних моделей (жінка-перукар) замість утворення повноцінних фемінітивів (перукарка); обмеження словотвору лише до використання суфіксів –ш(а), -к(а), відсутність відповідників ім. ж.р. для багатьох назв професій; «стилістичне маркування активних в українській мові формантів творення назв жінок як розмовних і, як наслідок, обмеження-звуження використання самих дериватів»; заборона новотворів та інш. Проте після проголошення незалежності України та в умовах демократизації і глобалізації суспільного життя, раніше усталені мовні норми почали відходити на другий план. На зміну їм прийшли природні словотвірні процеси, зокрема активне суфіксальне творення фемінітивів (вчителька, поетеса і т.д) [Нелюба 2011, с.135, 136]. Тому редакція чинного правопису зафіксувала суфікси на позначення фемінітивів, які вказано вище.

До м'якої групи тепер належать іменники *хабар* (*хабаря*), *Ігор* (*Ігорю*, *Ігорьович*), *Лазар* (*Лазарю*, *Лазарьович*) і под. [Укр. прав. 2019, § 66]. У попередній редакції правопису ці слова належали до твердої групи.

Відповідно до чинної редакції правопису маємо розширене вживання кличного відмінка: так, «у звертаннях, що складаються з двох загальних назв, форму кличного відмінка мають обидва слова: *добродію бригадире, пане лейтенанте*» [Укр. прав. 2019, § 87, прим.1]. Раніше друге слово могло мати дві форми – Кл. або Н. в., наприклад, *добродію бригадир*. Щодо тих сполучень, у яких є родове слово і прізвище, то в цьому правилі теж маємо зміни: якщо раніше прізвище могло бути лише в називному відмінку, то тепер воно може набувати вокативної форми, наприклад: *друже Максименко і друже Максименку* [Укр. прав. 2019, § 87, прим. 3]. Також у цьому параграфі визначено норму вживання

іменників *сір, сер, гер*, які в кличному відмінку не змінюють форму, а отже, зберігають форму називного відмінка [Укр. прав. 2019, § 87, прим.5].

Змін зазнали також слова, які мають в оригіналі звук [h], правило уніфікувало їхнє написання, а тому цей звук ми «передаємо переважно буквою г: гандбóл, гербáрій, гінді, гіпóтеза, горизóнт, гóспіс, гóспіталь, гóмус; Гáрвард, Гéльсінкі, Гіндустан... Як аргументує у своїй праці Р. Зорівчак, звук [h] має транслітеруватися за допомогою літери г через те, що українська «х» фонетично не відповідає англійському [h], адже [x] є задньоязиковим, тоді як [h], подібно до українського [г], є гортанним. Основна відмінність полягає лише в тому, що англійський звук зазвичай є глухим, а український – дзвінким. Проте найважливіший чинник – не протиставлення за дзвінкістю чи глухістю, а за місцем творення. Окрім того, англійський [h] й український [x] відрізняються ще й тим, що англійський - «майже безшумний звук, це ніби тільки видих, а наш [x] супроводжується значним шумом і тому не може представляти англійського [h]» [Зорівчак 1997, с. 136]. Проте «за традицією в окремих словах, запозичених з європейських та деяких східних мов, [h] і фонетично близькі до нього звуки передаємо буквою х: брахмáн, джихáд, моджахéд, ханóм, харакірі, хіджа́б, хóбі, хокéй, хол, хóлдинг, шахід; Аллáх, Ахмéд, Мухáммед, Сухрóб, Хакі́м, Хаммура́пі та ін.» [Укр. прав 2019, § 122].

Однією зі змін є також написання слів, у яких «буквосполучення **ck**... в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [k], відтворюємо українською буквою **к**: Стокго́льм; Бéкі...Дже́ксон, Дікенс, Дікінсон...» [Укр. прав 2019, § 128]. До прийняття нової редакції правопису таке буквосполучення передавалося подвоєнням к.

У новій редакції правопису зафіксовано правило вживання родової назви «стріт» з літерою і: «Примітка 1. У компоненті власних назв -стріт пишемо і: Бéйкер-стріт, Волл-стріт, Риджент-стріт, Фліт-стріт» [Укр. прав. 2019, § 129]. З цього можна зробити висновок, що у компонентах із загальними назвами слово «стріт» має форму написання з и, згідно з правилом «дев'ятки». У сучасному правописі зазначено, що після приголосних звуків д, т, з, с, ц, ч, ш, ж (дж), р

перед наступним приголосним (окрім й) іншомовний звук і відповідно до традицій та узвичаєності української мови потрібно передавати літерою и [Укр. прав. 2019, § 129]. Послідовність вживання іншомовного і як и можна простежити вже і в творах Котляревського. У граматиці О. Павловського (1818), а також у словниках Є. Желехівського (1886) і Б. Грінченка (1907–1909) вже фіксувалася відповідна правописна традиція. Уперше ця норма офіційно була сформульована Правописною комісією при Міністерстві освіти УНР у збірці «Найголовніші правила українського правопису» (1918), де зазначалося: «Після приголосних у запозичених словах пишемо и, а не і: музика, принцип, біблія, фігура, епідемія, фабрика тощо» [Укр. прав. 1918]. Проте вже у редакції 1921 року було звужено перелік приголосних, після яких у запозичених словах рекомендувалося писати и. Зокрема, це стосувалося лише зубних приголосних д, т, з, с, шиплячих ж, ч, ш та р, і лише у загальних назвах (не власних) [Укр. прав. 1921]. Через декілька років, а точніше у редакції правопису 1928 року уже було сформульовано правило, яким послуговується і чинний правопис: у запозичених словах рекомендувалося передавати звук [і] через літеру и навіть після ц, як-от: енциклопедія, цифра. Те саме стосувалося давніх запозичень. Водночас у кінці слова перед голосними й перед звуком ј, зберігалася традиційне написання і [Укр. прав. 1928].

Новою редакцією «Українського правопису» 2019 року було унормовано вживання закінчень в родовому відмінку однини для назв соціальних мереж й інтернетних сервісів, у такій формі вони набувають закінчення –у(-ю), наприклад: *телеграму, інстаграму, фейсбуку* тощо [Укр. прав. 2019, § 82]. Проте деякі слова можуть мати різні закінчення, залежно від значення: «імэйла (поштова електронна скринька) — імэйлу (система електронної пошти)» [Укр. прав. 2019, § 82].

Продовжуючи говорити про зміни в правописні соціальних мереж, маємо зазначити, що чинний правопис унормував правило написання назв. Отож, якщо назва соцмережі вживається без родового слова, то пишемо ї з маленької літери і без лапок (тікток, інстаграм, фейсбук), якщо ж є родове слово – в лапках

і х великої літери: «довим словом пишемо з великої букви та в лапках (пошукова система «Гугл», енциклопедія «Вікіпедія», мережа «Фейсбук», системи обміну повідомленнями «Вайбер», «Телеграм»); найменування сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з «великої букви та без лапок (РНБО ввела санкції проти Яндекс)» [Укр. прав. 2019, §54].

У цьому пункті ми описали деякі безваріантні зміни чинної редакції правопису. Проте загалом їх є більше, зокрема в написанні окремих слів, приклади яких ми наводимо у Розділі 3.

1.5. Основні варіантні орфографічні зміни чинної редакції правопису

Окрім тих змін, які зафіксовано в чинному правописі як безваріантні, маємо ще й такі, у яких можливі різні написання одного й того самого слова.

Однією з таких змін є вживання паралельних форм у словах, у яких буквосполучення *au* з давньогрецької та латинської мов в більшості слів української мови передаються літерою *в*, проте є багато й таких, які передають цей звук за допомогою буквосполучення *ау*. Саме тому в чинній редакції правопису зазначено, що «у запозиченнях із давньогрецької та латинської мов, що мають стійку традицію передавання буквосполучення *au* через *ау*, можливі орфографічні варіанти: аудієнція і авдієнція, аудиторія і авдиторія, лауреат і лавреат, пауза і павза, фауна і фавна» [Укр. прав. 2019, §131]. Про вживання цих варіантів ми згадуємо в **підрозділі 1.6.**

Наступною правописною зміною стали слова грецького походження, які в українському варіанті містять літеру *ф*. У таких словах можливий варіант вживання літери *т*, наприклад: ефір і етер, кафедра і катедра, анафема і анатама, Борисфен і Бористен та ін.[Укр. прав. 2019, §123]. Покликаючись на статтю Є. Карпіловської та Л. Кислюк, можемо дійти такого висновку, що такі орфографічні норми виникли не природно, а як результат усталеної традиції написання давніх запозичених слів. Протягом віків грецькі слова потрапляли в українську різними шляхами – як напряму з грецької, так і через посередництво латини чи церковнослов'янської, особливо в текстах релігійного характеру.

Багато термінів грецького походження – інтернаціоналізмів – українці сприймали через західноєвропейські мови. Унаслідок цього в нашій мові закріпилися різні графічні моделі: за **церковнослов'янським** зразком часто використовувалася літера **ѣ**, а за **латинською** традицією – **т**. У розмовній мові також траплялися варіанти передавання грецького звуку, який відповідав літері фіта, зокрема як **хв**, **х** або навіть **п**. Наприклад, імена на кшталт Федір могли мати форми Теодор, Тодор чи Хведір; Фома – Хома або Тома; Афанасій – Панас. Варіативність у передачі цих слів зумовлена не лише різними шляхами запозичення, але й часовими етапами їх проникнення в українську мову, а також варіаціями у вимові давньогрецьких термінів, притаманними західноєвропейській традиції. Зокрема, існували такі системи фонетичної інтерпретації – еразмова та рейхлінова [Карпіловська, Кислюк 2023, с.91]. Це вплинуло на написання окремих слів, наприклад, використання літери т у таких формах, як анатема або анахтема (останнє засвідчене в словниках кінця ХІХ – початку ХХ століття й навіть зафіксоване в академічному одинадцятитомному Словнику української мови [СУМ, с. 43], а також «арихметика» у «Словарі української мови» Б. Грінченка [СУМГ, с.11]).

Ще однією зміною правопису стало те, що «іменники на -ть після приголосного, а також слова кров, любóв, óсінь, сіль, Білорусь, Русь у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення –и...» [Укр. прав. 2019 §95]. З огляду на те, що закінчення -и вже мало статус нормативного, дехто з мовознавців тлумачить зміну, внесenu до чинної редакції правопису як «спробу повторного нормативного закріплення в род. в. флексії и (замість і) у певній частині іменників жін. р. ІІІ відміни» [Тараненко 2005, с.92]. Однак між правилом, зазначеним в новій редакції 2019 року, і правилом, наведеним у правописі 1928 року бачимо істотні розбіжності. Так, в останньому закінчення –и кодифіковано як єдине правильне для обмеженої групи іменників ІІІ відміни (кров, любов, осінь, сіль, Русь) і всіх іменників жіночого роду «на –ть за другим приголосним» [Укр. прав 1929, с. 35], натомість в новій редакції правопису 2019 року правило про нормативність закінчення и для іменників жіночого роду І

відміни подано у формі примітки, а самому закінченню и надано статусу не основного, а варіантного. Дослідженнями закінчень іменників III відміни займався також В. Німчук. Він зауважував, що історично такі іменники колишньої і-основи мали закінчення и, наприклад, *ночи*. Так само «закінчення -е було витіснене флексією -и і в родовому відмінку іменників колишніх -и- (-v)-основ: свекр'єве свекр'єви» [Німчук 2002, с. 28]. А Матвіяс у своїй праці зазначає, що іменники, що від яких утворилася сучасна III відміна «стійко зберігали закінчення и на всій українській етнічній території». [Матвіяс 1974, с. 148].

Наступна варіанта зміна чинної редакції правописи стосується передавання звука [g]. Загалом в українській мові він транслітерується як літера г, окрім давнозапозичених загальних назв, адже в такому випадку він передається через г. Проте якщо йдеться про імена і прізвища людей, то нова редакція пропонує варіантні форми: «шляхом адаптації до звукового ладу української мови — буквою г (Вергілій, Гарсія, Гегель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер) і шляхом імітації іншомовного [g] — буквою г (Вергілій, Гарсія, Гегель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер і т. ін.).

Однією з варіантних норм сучасного правопису є закінчення -а(-я)/-у(-ю) іменників родового відмінка чоловічого роду однини. Деякі назви, зокрема Амстердам, Гомель, Ліверпуль, Лондон, Мадрид, Париж, Чорнобиль можуть мати обидва закінчення [Укр. прав. 2019, §82]. Детальний ґрунтовний аналіз цього питання провела у своїй праці «Зміни в унормуванні закінчень відмінюваних слів в «Українському правописі» 2019 року» Л. Колібаба, зокрема, покликаючись на «Український правопис» 1928 року, де вказано, що «від іменників – назов місцевостей, країв, річок, міст тощо родовий однини вживається то з -у, -ю (далеко частіше), то з -а, -я. <...> Берліну, Лондону, Парижу, Риму, Нью-Йорку, Херсону» [Укр. прав. 1929, с. 35]. Окрім того, саме правопис із закінченням -у(-ю) домінує в словниках 20–30-х рр. минулого століття: «Український стилістичний словник» І. Огієнка [Укр. ст. сл.1924, с. 221], «Російсько-український словник» за ред. А. Кримського і С. Єфремова [Рос-укр.сл., 1932], «Правописний словник» Г. Голоскевича [Голоскевич1994],

«Російсько-українському словнику» О. Ізюмова [Рос-укр. сл., Ізюмов] тощо. Ця норма зазнала ідеологічного впливу в часи тоталітарного режиму, як наслідок – виключення з правопису. Із набуттям чинності редакції правопису 1933 року вважалося нормативним уживання закінчення –а(-я) в родовому відмінку однини іменників ч.р., що є назвами міст, за зразком російської мови. Заміна закінчення –у на –а в таких назвах як Рим, Париж, Берлін, разом з іншими змінами в мові, була розцінена С. Караванським як «про-валуєвське самодурство» [Караванський 2001, с.217, 219]. Гостро виступав щодо цього й Ю. Шевельов: «Чи плянувальники правописів після 1928 р. сподіваються, що штучний правопис змінить мову, накине їй свої норми і створить мову мудреців, вищу від «дикої» мови простаків?» [Шевельов 2009, 503]. За словами Л. Колібаби, «українські мовознавці засвідчують ужиток із закінченням у (-ю) іменників назв міст іще в староукраїнській мові» [Колібаба 2023, 1978, с. 91].

Правописні варіанти також зафіксували вживання префіксів архі- й архі- у назвах церковних титулів [Укр. прав. 2019, §31]. Про це більш докладно описано в **Розділі 3** під час аналізу вживання цих прикладів у медіа.

Також в оновленому правописі 2019 року відбулися помітні зміни щодо форм кличного відмінка іменників чоловічого роду II відміни, зокрема в особових іменах **Ігор та Олег**. У попередній редакції правопису (1993) ім'я Ігор, попри те, що належало до м'якої групи, у формі кличного відмінка набувало закінчення -е, характерного для мішаної групи іменників із основою на –р. У версії 2019 року цю граматичну неузгодженість усунули: тепер для імені Ігор нормативною вважається форма **Ігорю** в кличному відмінку [Укр. прав. 2019, §143]. Що ж до імені Олег, то в старій редакції правопису у кличному відмінку вживалася форма Олегу [Укр. прав. 1993, с. 108]. У новому ж виданні (2019) до цієї форми додано ще один допустимий варіант – Олеже, із закінченням -е [Укр. прав. 2019, §143]. Така форма виникла під впливом чергування приголосних у схожих іменниках загальних назв, наприклад: луг – лу́же, отже: Олег – Оле́же [Городенська 2017, с. 42]. У сучасному вжитку форма Оле́же стала більш популярною, хоча й Оле́гу теж не втратила актуальності. Саме тому Національна

комісія з питань правопису вирішила закріпити обидві форми як нормативні: Олеже та Олегу [Городенська 2017, с. 39].

Отож у цьому підпункті ми пописали ті найосновніші варіантні зміни, які потрібні для аналізу практичної частини в **Розділі 3**.

1.6. Дискусійні питання щодо окремих змін нової редакції «Українського правопису» 2019 року.

Орфографічні правила завжди були предметом дискусій, не лише після оприлюднення проєкту нової редакції «Українського правопису» 2019 року і не лише серед учених-мовознавців, філологів, учителів, а для будь-якого пересічного громадянина. Проте зараз, коли сучасні технології є невід'ємною частиною життя, а доступ до інформації та соціальних мереж є необмежений, ці дискусії набирають особливих обертів. У цьому підрозділі ми хочемо проаналізувати деякі з дискусійних питань.

Отож, проаналізувавши низку праць, визначаємо, що нова редакція «Українського правопису» 2019 року спричинила широкий резонанс у фаховому та суспільному середовищі. Орфографічна реформа, що мала на меті модернізувати й уніфікувати мовні норми, водночас актуалізувала низку суперечливих моментів, які потребують подальшого уточнення, перегляду або теоретичного обґрунтування.

Серед класифікацій проблем, які з'являються у зв'язку з обговоренням нової редакції правопису, найбільш вичерпною нам видається пропозиція О. Малаш, яка окреслює три основні вектори мовної дискусії:

- практичні труднощі, пов'язані з написанням слів іншомовного походження;
- адаптація користувачів, які не є філологами, до змін;
- правопис як елемент мовної ідентичності й конструювання соціального простору.

Особливої уваги заслуговує проблема написання складних слів іншомовного походження, де логіка написання через дефіс чи разом не завжди є прозорою навіть для фахівців. Наприклад, якщо *допінг-контроль* і *фан-клуб*

пишемо з дефісом, то чому *смагтгодинник* — разом? До яких груп належать *гала-концерт*, *промо-кампанія*, *майстер-клас*, *кол-центр*, *флінчарт*? Ці слова наче мали б стосуватися правил §35–36, але конкретного алгоритму їх класифікації в правописі не подано [Укр. прав. 2019, с. 48, 53]. Аналіз мовного матеріалу, а також висновки науковців про ускладнення сприйняття таких конструкцій, дозволяють встановити потребу в чіткішій систематизації цих форм [Малаш 2025, с. 1–2].

Проаналізувавши погляди О. Малаш і цитати з масової мовної практики, звертаємо увагу на ті лексеми, які авторка називає «еталонними філологічними мемами». Так, слово *експрессекретар* – типовий приклад небажаних наслідків написання разом: його можна прочитати як «швидкий секретар» або «колишній секретар», що у першому випадку створює «неприємну» двозначність. Ці приклади ілюструють, що формально коректна орфографія іноді може суперечити логіці сприйняття. Не менш промовистим є приклад зі словом «*екскурсант*»: мовці нерідко інтерпретують його як «колишній курсант», вбачаючи в морфемі *екс-* значення префікса, а не частину кореня. Ми поділяємо думку О. Малаш, яка вважає, що написання через дефіс або окремо в таких випадках сприяло б уникненню змістових хиб та двозначностей, а також підвищило б комунікативну ефективність орфографічного коду [Малаш 2025].

Про дискусійні питання читаємо також у статті Є. Карпіловської та Л. Кислюк і визначаємо, що проблема варіантності в передаванні іншомовних звуків та букв є ще однією дискусійною точкою. Наприклад, паралельне вживання *Гелловін*, *Хелловін*, *Геловін*, *Хеловін* тощо [ГРАК] демонструє не лише недосконалість транскрипційної системи, а й необхідність чіткого унормування механізмів адаптації нових запозичень. Позиція цих дослідниць така: правописна варіантність на етапі кодифікації має бути мінімізована, а правописна система повинна ґрунтуватися на принципі україноцентричності [Карпіловська, Кислюк 2023, с. 6].

Щодо деяких моментів чинної редакції правопису висловився також і О. Пономарів. У своїй статті «Український правопис: зміни майже без змін» він говорить про багато недоліків і ті моменти, які потребують уточнень. Зокрема, вбачає непослідовність у відмінюванні деяких власних назв. Так, імена типу *Альфредо, Роберто, Ернесто* правопис не дозволяє змінювати, незважаючи на те, що маємо повністю аналогічні українські зразки, наприклад, Дмитро, Кирило. Мовознавець зазначає, що норма, яка ігнорує адаптацію власних імен із закінченням -о, базується не на українськомовній традиції, а на впливі російських правописних стандартів. [Пономарів 2019, с.2].

Як уже зазначалося в попередньому підрозділі, однією зі змін нової редакції стало вживання *n* на початку деяких слів. У проєкті нової редакції правопису пропонувалося запровадити вживання літери *n* на початку деяких слів перед приголосними *n* та *p* з метою підкреслення самостійного фонемного статусу цього звука. За свідченням О. Пономарева, у словнику за редакцією Б. Грінченка фіксується 99 таких лексем, однак до проєкту правописного списку увійшли лише *индик, ирод, ирій*. І все ж, згодом *индик* було вилучено, «бо це слово, мовляв, пов'язане з іменником *Індія*. *Індик* справді походить від *ravo indicus* «індіянський павич», бо цього птаха завезено до Європи в XVI ст. з так званої *Вест-Індії*, тобто з Америки». Проте, на думку автора, подібне пояснення є непереконливим, адже в українських говірках ця назва давно функціонує саме у формі *индик*, що свідчить про її повну адаптацію до фонетичної системи української мови. Як слушно зауважує Пономарів, запозичені слова з часом пристосовуються до звукових і морфологічних норм мови-реципієнта. Окрім цього, мовознавець виокремлює ще декілька проблем і зауваг: «З іменників середнього роду із закінченням на -о і далі рекомендовано відмінювати тільки *пальто й ситро*, решта – невідмінювані. І далі потрібно писати *лавр* (лат. *laurus*), але *лауреат* (лат. *laureatus* «увінчаний лаврами»), *Фавн* (лат. *Faunus* – бог лісів, полів і звірів), але *фауна* (лат. *Fauna* – богиня лісів, полів і звірів); *артерія*, *колонія*, *матерія*, але *артеріальний*, *колоніальний*, *матеріальний* (замість

артеріальний, колоніальний, матеріальний)». Окрім цього, О. Пономарів зауважує й те, що не зазнало суттєвих змін й правило «дев'ятки», особливо щодо іменників на позначення власних назв. [Пономарів 2019, с. 2]. На цю ж проблему (щодо правила «дев'ятки») звернули увагу і Є. Карпіловської та Л. Кислюк, вважаючи його непослідовним через те, що в примітці §129, с. 16, зазначено, що слово «стріт» «у компоненті власних назв пишемо з і». Дослідниці аргументують цю непослідовність так: «Зауважимо, що якщо основним для адаптування цих англізмів обрано транскрибування, то вимова приголосного перед подвоєним е в слові street «вулиця» відрізняється від вимови перед і в слові city «місто». Мали би бути різні українські відповідники з твердим і пом'якшеним приголосним. Проте в українській мові спостерігаємо після р написання и перед т незалежно від джерела запозичування таких слів (ритм, ритуал, риторика)» [Карпіловська, Кислюк 2023, с. 94].

Звертаємо увагу на проблему використання великої та малої літери в складених найменуваннях: з *Днем народження* чи з *днем народження*. Відповідно до §52, обидва варіанти можуть бути обґрунтовані на основі різних пунктів [Укр. прав. 2019, с. 81]. Проте логіка дослідження підказує доцільність уніфікації й чіткого розмежування офіційних і неофіційних назв свят та заходів.

Тут ми окреслили лише декілька дискусійних питань, яких насправді є набагато більше. Проте, «Український правопис» – це офіційний документ, затверджений на державному рівні, а тому всі громадяни мають керуватися саме його нормами.

1.6. Особливості правописних норм в новинних текстах сучасних українських медіа

Питання правописних норм в новинних текстах особливо загострилося після ухвалення норм редакції «Українського правопису» 2019 року. Проте порушувалося воно ще задовго до затвердження нових змін, і, напевно, ще довго залишатиметься важливим й актуальним. На думку Н. Ротон, «тексти засобів масової інформації (ЗМІ) все частіше служать основою для опису сучасного стану мови, так як в них швидше, ніж де б то не було, знаходять відображення і

фіксуються численні зміни мовної дійсності, всі ті процеси, які виявляються характерними для сучасного вживання мови» [Ротон 2017, с. 56]. У сучасних медіа, особливо в соціальних мережах, правописні норми зазнають помітної трансформації. Це зумовлено прагненням користувачів зробити письмове мовлення більш виразним, емоційним та схожим на усне. Як зазначає у своїй статті «Орфографія в соціальних мережах: прагматичне та просодичне тлумачення капслоку» американська дослідниця Марія Хіт, орфографія в соціальних медіа виконує не лише граматичну, а й прагматичну й просодичну функцію – тобто передає інтонацію, емоційність, темп і ритм мовлення. Нормативна орфографія у традиційних медіа (новинах, газетах) все ще вважається ознакою авторитетності та професійності, але в соціальних мережах часто навмисно порушується для досягнення ефекту неформальності, близькості або емоційної автентичності. Авторка досліджує явище стилізованої неформальності, коли порушення норм (наприклад, відсутність великих літер, пунктуації, злиття слів) використовується цілеспрямовано для побудови певного стилю спілкування. У соціальних медіа орфографія стає інструментом інтонації. Наприклад, повторення букв і слів імітує усне підсилення. Зменшення або пропуск розділових знаків створює ефект швидкої, невимушеної розмови. Це веде до розуміння орфографії як гнучкого засобу комунікації, а не лише набору правил: функціональність і виразність можуть переважати нормативність. Такі мовні особливості не є ознакою деградації мови, а радше адаптацією до нових умов спілкування, особливо в динамічному цифровому середовищі [Марія Хіт 2018, с. 1–7]. Такої ж думки дотримується Наріне Мадоян у статті «Орфографічні, лексичні та граматичні відмінності у британських та американських газетах»: Зміни в орфографії – спрощення, наближення до розмовної мови – відображають загальний тренд до глобалізації та впливу онлайн-комунікації [Мадоян 2024]. Окрім цього, і деякі українські науковці вважають, що порушення мовних норм у цифровому просторі не завжди свідчить про низький рівень грамотності користувачів. Навпаки, воно є характерною рисою інтернет-комунікації, яка відбувається у реальному часі, коли задля

швидкості обміну повідомленнями мовні норми часто свідомо ігноруються [Мариненко 2017]. Як зазначає С. Чемеркін: «комунікації в інтернеті, де в режимі реального часу поняття норми нехтується задля скорочення часокількісної величини в комунікативному акті між користувачами. Тобто ненормативність тексту втрачає негативну ознаку» [Чемеркін, 2011: 137].

Утім, таке скорочення мовного вираження, виправдане в неформальному онлайн-спілкуванні, не може бути прийнятним для інформаційних медіаресурсів. Важливо чітко розрізняти між приватними повідомленнями у соцмережах, особистими коментарями чи репліками та офіційними матеріалами, які публікуються на новинних сайтах та в онлайн-ЗМІ [Мариненко 2017].

На думку Н. М. Шульської, яку вона аргументує у своїй праці «Редагування власне орфографічних помилок у журналістських текстах», орфографічна недбалість у журналістських матеріалах, опублікованих як у друкованих, так і в електронних ЗМІ, наразі є однією з найгостріших проблем у сфері якісного представлення українського інформаційного контенту.

Сьогочасний рівень правописної культури в медіа – як на місцевому, так і на загальнонаціональному рівні – часто не відповідає сучасним мовним нормам. У той час, коли читач очікує не лише змістовного, а й мовно коректного подання інформації, рівень мовної грамотності в журналістиці викликає серйозне занепокоєння. Особливо тривожить ситуація в онлайн-виданнях, де орфографічні помилки трапляються надто часто. Саме тому кожен редактор і журналіст повинен досконало володіти правописом української мови, бути в курсі всіх оновлень та змін, щоб гарантувати високу якість підготовлених матеріалів. Детальне редагування та мовні моніторинги свідчать про те, що проблема з орфографією є масовим явищем серед журналістів і редакторів, що, своєю чергою, ставить під сумнів їхню фахову мовну підготовку. Хоча самі представники медіасфери часто виправдовують мовні огріхи темпами роботи та необхідністю оперативно публікувати матеріали, усе ж це не може бути виправданням низького мовного рівня. Журналіст має ще на етапі написання

тексту покладатися на власну мовну обізнаність, а не розраховувати лише на правки редактора. Тож питання мовної грамотності в українських ЗМІ – це спільна відповідальність усієї редакційної команди, а не лише окремих працівників [Шульська 2016, с. 261].

Орфографічні помилки в крос-медійних ЗМІ проаналізувала у своїй статті І. Мариненко. На її думку, з появою Інтернету відбулася радикальна трансформація комунікаційної ситуації в суспільстві: соціальні взаємодії набули глобального характеру, а більшість медіа перейшли у цифрову сферу. Велика частина аудиторії, яка раніше лише споживала інформацію, нині стала активним учасником комунікаційного процесу в онлайн-просторі, отримуючи новини з різноманітних крос-медійних джерел. Переваги таких платформ очевидні: оперативне подання інформації, інтеграція текстів із фото-, відео- та аудіоконтентом, миттєве оновлення даних, можливість швидкого пошуку додаткових матеріалів із теми на інших ресурсах тощо. Усе це вимагає від журналіста високої професійної підготовки: вміння працювати з мультимедійним контентом, подавати інформацію чітко, стисло й без мовних помилок. Адже саме через масовість інтернет-аудиторії журналіст стає носієм не лише новин, а й естетичних цінностей, культурних кодів, мови та ідей, що впливають на суспільну думку [Мариненко 2017, с.227].

У 2016–2017 рр. І. Мариненко провела дослідження, де було проаналізовано 176 прикладів мовних відхилень, виявлених у текстах українських крос-медійних інформаційних платформ. Серед усіх зафіксованих анормативів 11,1% становили порушення принципів милозвучності, 26,2% – орфографічні помилки, а найбільшу частку – 62,7% – склали лексичні відхилення [Мариненко 2017, с. 229].

Далі окреслено ті помилки, на які авторка статті особливо пропонує звернути увагу:

1. Проблема милозвучності, хоча й традиційно недооцінюється в писемному мовленні, залишається важливою, адже читач мимоволі «озвучує» текст у думках. Нагромадження приголосних утруднює читання, тому стилісти й

психолінгвісти радять уникати скупчення важких звукових комбінацій, зокрема нехтування чергуванням службових слів: *i/й/та, в/у, з/із/зі*. Такі фонетичні дисонанси ускладнюють сприйняття тексту, навіть якщо читач не усвідомлює, чому йому "незручно" читати.

2. Орфографічні помилки — одна з найпомітніших вад у журналістських текстах. Це виглядає особливо прикро, враховуючи фахову підготовку журналістів і наявність вбудованих редакторів у текстових програмах. Поширені помилки: порушення орфограм, неправильне написання слів разом, через дефіс або окремо.

3. Особливу увагу слід звертати на омонімію (омофони, омоформи), яка часто спричиняє помилки, що автоматичне редагування не здатне виявити. Наприклад, змішування іменника «первина» (у давальному відмінку) з прикметником «первинні». Такі недогляди – результат недостатньої уважності автора.

4. Серед частих аномативів – хибне написання слів із суфіксом *-ськ-*, неправильне вживання *и* у буквосполученні *ри* перед приголосним, а також транслітерація географічних назв за зразком російської мови.

5. Особливо зросла кількість помилок у написанні прислівників і складних слів разом чи окремо. Це стало поширеною тенденцією останнім часом. Правопис складних утворень часто викликає труднощі, зокрема щодо іменників із першими компонентами *квазі-*, *кіно-*, *теле-*, *стерео-* тощо, які слід писати разом. Однак дефісне написання зберігається, якщо перший компонент наближається за значенням до прикметника [Мариненко 2017, с.229 – 230].

У своїй статті Н. М. Шульська, Р. С Зінчук, Н. Ю Римар говорять про те, що сучасна медіакомунікація в Україні дедалі частіше включає іншомовні запозичення, зокрема англіцизми, які активно проникають у професійне мовлення журналістів. Причинами цього є як потреба номінувати нові реалії, так і прагнення до лаконічності, точності чи модності звучання. Найчастіше англіцизми використовуються в таких сферах, як техніка, ІТ, соціальні мережі, цифрова журналістика. Попри певне збагачення мови, їх правописна адаптація часто не

відповідає нормам українського правопису 2019 року. Основні помилки, які допускають журналісти:

- написання *i* замість нормативної *и* після твердих приголосних (напр., *стрім* замість *стрим*);
- неправильне вживання дефісів у складних словах (наприклад, *прес-реліз* замість *пресреліз*);
- збереження подвоєних літер у загальних іншомовних назвах (як-от *сніпет* замість *снiпет*);
- паралельне використання латинки й кирилиці без усталеної форми (наприклад, *Facebook* і *фейсбук* в одному тексті);
- неоднакове передавання назв соціальних мереж, сайтів і сервісів.

Загалом у текстах переважають транслітеровані й транскрибовані форми, а використання оригінальної англійської графіки трапляється рідше й переважно в назвах брендів або сервісів (*Gmail*, *Skype*, *Google* тощо). Найуживаніші англіцизми, які потребують уваги до правопису: *лонгрід*, *стрім*, *пресреліз*, *бекграунд*, *сніпет*, *вебсайт*, *диджитал*, *SMM*, *токшоу*, *дипфейк*. Узагальнюючи, автори наголошують на необхідності свідомого дотримання правописних норм у роботі з іншомовними одиницями, щоб зберігати мовну цілісність і сприяти розвитку українського інформаційного простору [Шульська Зінчук, Римар 2024].

Отож, як бачимо, проблема правописних норм в текстах сучасних українських медіа є актуальною і нагальною, оскільки саме через вплив ЗМІ може формуватися правописна норма споживачів контенту.

Висновки до першого розділу

Правописна норма існує для передачі писемної мови, а тому є сукупністю установлених правил, що регулюють передавання усної мови в письмовій формі. Ця норма уніфікує написання слів відповідно до чинних правил, поданих у словниках та офіційних джерелах. До цієї норми належать: правила написання слів разом, окремо чи через дефіс; уживання великих і малих літер; перенесення слів у межах рядка; написання апострофа; орфографія

іншомовної лексики, власних назв (зокрема прізвищ і топонімів); а також норми написання окремих частин слова – морфем. У мовознавстві існує поняття прескриптивної та дескриптивної мовної норми. Прескриптивна норма – це система правил і тенденцій, що регулюють добір і використання мовних одиниць. Натомість дескриптивна норма фіксує фактичне мовлення – те, як люди реально послуговуються мовою у щоденному спілкуванні.

У період існування української мови правописні норми фіксувалися в різних словниках, посібниках, пам'ятках тощо у різні історичні епохи. За В. Німчуком, із трьох періодів історії українського правопису найбільший та найскладніший – новоукраїнськи. Саме у цей період було багато експериментів, а самі правила не раз зазнавали змін, викривлень, певних заборон, зокрема і так званий скрипниківський правопис (1928 року), деякі особливості якого покладено в основу змін чинного «Українського правопису» 2019 року.

У новій редакції Українського правопису зафіксовано приблизно тридцять основних змін. Їх можна поділити на дві групи: власне зміни (безваріантні (ще їх називають директивними), нові форми написання) і варіантні написання.

Природно і передбачувано, що як і будь-який правопис, «Український правопис» 2019 року викликав чимало питань, дискусій, як серед мовознавців, так і серед пересічних громадян. Це звичайний процес, який триває досі і, мабуть, триватиме й надалі.

РОЗДІЛ 2. НОРМИ ЧИННОГО ПРАВОПИСУ В НОВИНИХ ТЕКСТАХ ТСН І «ГРОМАДСЬКОГО»

2.1. Правопис слів з першими іншомовними компонентами *екс-, віце-, топ-, унтер-, штабс-*

У цьому розділі ми намагаємося проаналізувати саме дотримання і недотримання у медіатекстах тих правописних норм, які є безваріантними, тобто не мають паралельних форм вживання. Найбільшу увагу зосереджуємо саме на правописі іншомовних слів і компонентів, оскільки зараз їхній вплив на розвиток сучасної української мови є досить великим. Отож, у Розділі 1 ми проаналізували основні правописні зміни в сучасній редакції «Українського правопису» 2019 року. Далі надаємо приклади цих змін саме на приклади текстів двох українських медіа – ТСН і «Громадського». Кожне зазначене правило буде підкріплено прикладами й аналізом.

1. «Разом пишемо: слова з першою іншомовною частиною анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-. З власною назвою або аббревіатурою такі компоненти треба писати з дефісом: «Анти-Дюринг», екс-Югославія; анти-АВН, екс-НДР» [Укр. пр., 2019, §35].

«Разом пишемо слова з першою іншомовною частиною, що визначає кількісний вияв чого-небудь (вищий від звичайного, дуже високий, слабкий, швидкий та ін.): архі-, архи-, бліц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-...

Примітка . Частина топ- із числівниками не поєднувана» [Укр. прав. 2019, §35].

Медіатексти ТСН:

Серед проаналізованих текстів є багато випадків, де написання слів з першим іншомовним компонентом *анти-, віце- екс-, контр-, лейб-, обер-, унтер-, штабс-* відповідає нормам нового правопису, що свідчить про його поступове закріплення і поширення в медійному просторі. Наприклад, у заголовку статті «РФ відновлюватиме старі бомбардувальники, але є нюанс: **ексконсультант** Пентагону розкрив плани ворога на Ту-160» [Абрамова] слово *ексконсультант*

має правильну графічну форму – префіксоїд *екс-*, що має значення «минулий; який утратив колишнє становище», зі словом *консультант* записаний разом, оскільки *екс-* в загальних назвах пишеться з наступним компонентом без дефіса.

Подібний приклад є і в іншому заголовку «*Віцепрем'єрка: вік мобілізованих обговорювався з топпосадовцями ЄС у Брюсселі*»[Гулійчук]. У цьому випадку можемо виокремити два слова, які вжито правильно, зокрема *віцепрем'єрка*, що не тільки відповідає нормі написання іншомовного компонента *віце-*, а й демонструє правильне утворення фемінітиву (за допомогою суфікса *-к-*). Окрім цього, зафіксовано написання слова *топпосадовець* відповідно до норм нового правопису, де іншомовний компонент *топ-* також пишеться зі словом разом.

Ще одним прикладом є слово *ексвіцемер* у реченні «...*та як майже півтора мільярда дістались фірмам скандального ексвіцемера...*»[Журналісти]. Тут вжито одразу два іншомовні компоненти *екс-* і *віце-*, які написано разом, що також відповідає чинним нормам. Аналогічне правильне використання є у заголовку «*Реформа містобудування: віцепрем'єр-міністр розповів про закон, який унеможливить корупцію*»[Павленко], де *віцепрем'єр* записано разом, а *міністр* – через дефіс («з дефісом пишемо складне слово, якщо перший і другий іменник разом становлять єдине найменування військового звання, державної посади: *генерал-лейтенант, генерал-майор, прем'єр-міністр*» [Укр. прав., § 36]).

Отже, можна зробити висновок, що в словах статей політичного характеру нові норми почали активно застосовуватися в медіа, особливо щодо тих, які використовують на позначення посад (*віцепрем'єр, ексконсультант, ексвіцемер* тощо).

Попри випадки дотримання норм, є і такі, де зафіксовано порушення чинних правил написання слів з іншомовними компонентами. Проте найбільш поширені помилки в словах саме з тими іншомовними компонентами, які вживаються відносно рідко.

Наприклад, у статті «*Прибуття до Північної Кореї досвідчених російських солдатів, особливо якщо серед них є офіцери чи унтер-офіцери...*»

[Лаб'як] слово *унтер-офіцери* записано через дефіс, хоча за нормами нового правопису воно має писатися разом – *унтерофіцери*. Подібне порушення трапляється у реченні іншої статті: «Сьогодні Її Королівська Високість герцогиня Единбурзька як королівський полковник 5-го стрілецького батальйону брала участь у параді у казармах молодших *унтер-офіцерів*...» [Кузьменко]. В обох випадках вживання дефіса не відповідає сучасним нормам.

Ще одним прикладом порушення є речення «*Штабс-сержантка* Наталя та головний сержант частини Дмитро...» [Пара], де слово *штабс-сержантка* також записане через дефіс, хоча згідно з нормами нового правопису його слід писати разом – *штабссержантка*. Але водночас це слово утворене як фемінітив (за допомогою суфікса -к-), що зафіксовано в новому правописі, тобто є нормою. Отже, можна зробити ще й такий висновок, що, окрім помилки в написанні іншомовного компонента, не дотримано правила уніфікації: *штабс-* записано за старим правописом, утворений фемінітив *сержантка* – відповідно до нового.

У реченні «...в Овальному кабінеті між президентом Дональдом Трампом, *віце-президентом* Джей Ді Венсом і президентом України Володимиром Зеленським.» [Лаб'як] слово *віце-президентом* записано через дефіс, хоча правильна форма – *віцепрезидентом*. І хоча випадків написання разом іншомовного компонента *віце-* зі словами – більше, все ж трапляються і поодинокі випадки, де ця норма порушена.

Тому навіть у професійних медіатекстах трапляються випадки недотримання норм, що вказує на те, що новий правопис ще не став уніфікованим стандартом.

Особливої уваги щодо ухвалення правописної реформи 2019 року заслуговує норма написання компонента *топ-*, який має значення «найкращий, найвищий за рейтингом». Відповідно до нового правопису, іншомовний компонент *топ-* не поєднується з числівниками, тобто конструкції типу «топ-10 найкращих книжок», «топ-20 дієвих засобів...» є порушенням чинного

правопису. Натомість можна замінити цей компонент на слова *найвідоміші, найкращі, найпопулярніші тощо*.

Аналіз медійного матеріалу засвідчив, що це правило переважно ігнорується у сучасних ЗМІ, особливо в заголовках новин. Однак у деяких випадках журналісти уникають помилкового вживання, застосовуючи альтернативні формулювання: «**5 найтоксичніших харчових продуктів для вашого собаки**» [Бондаренко], «**Біль у попереку вранці: 5 поширених причин та 5 домашніх засобів, що полегшують дискомфорт**» [Труш]. Значно частіше в сучасних медіа зустрічаються випадки порушення цього правила. Зокрема, у проаналізованих заголовках «**Як врятувати шкіру від морозів: топ-5 процедур для захисту і відновлення**» [Онопа], «**Готуємося до нового садового сезону: топ-15 багаторічних рослин із тривалим цвітінням**» [Бондаренко], «**Великий, сильний і смішний: топ-5 ролей Дейва Батісти**» [Онопа] та «**Експерти склали топ-10 надійних автомобілів 2025 року**» [Бригадир], «**Топ-12 цікавих лайфгаків для підтримки чистоти у домі**» [Бондаренко]. Що цікаво, в останньому реченні бачимо неуніфікований текст, оскільки тут порушено вживання компонента *топ-* із числівником, проте слово *лайфгак* записано відповідно до норм нового правопису (звук [h] передаємо переважно буквою г [Укр. прав. 2019, §121]). Усі ці приклади демонструють стійку тенденцію до збереження старої форми написання, попри наявність нових правописних вимог.

Правописна норма щодо написання *топ-* із числівниками залишається однією з найбільш порушуваних у медійному дискурсі. Попри наявність окремих випадків її дотримання, у заголовках і текстах новин переважає застарілий варіант, що свідчить про недостатню обізнаність журналістів із новими нормами або свідоме ігнорування цих змін.

Медіатексти «Громадського»

Проаналізувавши вживання зазначених іншомовних компонентів *екс-*, *віце-*, *топ-* у новинах «Громадського» у період з 2024 – поч.2025 року, не зафіксували жодного порушення норм чинного правопису, усі слова з цими

компонентами в наведених прикладах записано разом: «Родина **ексбійця** полку Калиновського просить Київ обміняти його з білоруської тюрми. Йому загрожує страта за захист України» [Сітнікова], «У Китаї **ексдослідника** засудили до смертної кари за шпигунство» [Абрамова], «**Віцепрезидент США** вважає, що політика Маска щодо звільнень держслужбовців мала «помилки» [Лісова], «**Топпосадовців** «Київзеленбуду» затримали за підозрою у мільйонних «відкатах»[Сітнікова]. «Серед дітей шириться **флешмоб**, як вони на камеру вдихають пари токсичних речовин. Омбудсмен застеріг батьків» [Мельник]. «Енергоатом» звільнив свого **топменеджера**, якому СБУ оголосила підозру» [Сітнікова]

Проте зробити висновків щодо вживання таких компонентів як *штабс-*, *унтер-*, *обер-* не можемо з об'єктивних причин: слів із зазначеними частинками не зафіксовано.

Вживання іншомовного компонента топ- з числівниками після закінчення п'ятирічного періоду в новинних текстах цього медіа зафіксовано не була, хоча до 2024 року ще написання топ із числівниками було ще в активному вжитку. Натомість нам вдалося знайти новини з альтернативними формами на зразок «...найкращих», «у першу десятку...»: «**100 найкращих** книг у XXI столітті: *New York Times* розповідає про найвидатніші праці за останні 25 років» [Мельник], «**У першу десятку найкращих** книг XXI століття за версією NYT увійшли...»[Мельник].

2.2. Написання запозичених власних (*Волл-стріт*, *Джексон*, *Дікенс*) і загальних назв, соцмереж

2. «Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою й, а у звукосполученнях [je], [ji], [ju], [ja] буквами є, ї, ю, я» [Укр. прав. 2019, §126].

Медіатексти ТСН:

Аналіз текстів сучасного українського медіа засвідчив, що ці норми ще не стали повністю усталеними: спостерігається змішане використання старих і нових правописних ва

ріантів навіть у межах одного тексту.

У більшості текстах зафіксовано дотримання нової норми. Наприклад, у реченні «**Проект** ініціював засновник міжнародної космічної компанії *Spacebit* британсько-український підприємець Павло Танасюк...» [Ельвіра] використано форму *проект* відповідно до чинного правопису. Подібний приклад трапляється в тексті «...**Проектний** обсяг перевезень встановлений на рівні 15 млн тонн...» [Несчетна], де правильно вжито похідний від *проект* прикметник *проектний*. Також правильне написання засвідчено в реченні «*Концерт почався децю із запізненням. Світло вимкнулося і на сцені з'явилася **проекція** кульбаб...*» [Гажала]. Проаналізувавши різні статті й заголовки, зробила висновок, що слово *проект* та похідні від нього є нормою нового правопису, якої дотримуються найбільше.

Попри те, що ми засвідчили, що цього правила дотримуються найбільше, все ж є тексти, де трапляється неуніфіковане використання нових норм, тобто в межах одного матеріалу є обидва варіанти написання – відповідно до старого і нового правопису одночасно. Наприклад, у заголовку однієї зі статей бачимо написання «**проект**» («Відпочивають від боротьби з недугою: що відомо про **проект** "Дача" для онкохворих дітей» [Відпочивають]), тоді як у самому тексті статті це ж слово подано вже за новим правописом: «**Проект** "Дача" – це родинний дім, де дітки, які перебувають на лікуванні у столиці, можуть безплатно прожити зі своїми батьками.» [Відпочивають]. Подібна ситуація спостерігається і в іншій статті, де також зафіксовано дві форми: «Адже монтаж в **проектне** положення одного поверху займає всього 4 дні!» [Бережанський] та «На початку 2024 року група компаній *Royal House* оголосила про старт масштабного **проекту**...» [Бережанський]. Це свідчить про відсутність єдиного стандарту в медіа щодо цієї правописної зміни, що може

пояснюватися як звичками конкретних журналістів чи редакторів, так і редакційною політикою різних видань.

«**Примітка.** Голосний [e] звичайно передаємо буквою е ... . Якщо префікс у слові або перша частина складного слова закінчується на голосний, то після них пишемо е...» [Укр. прав. 2019, §130]

Щодо іншої групи слів, що містять звук [e] або [e̞] після голосного, ситуація має дещо інший вигляд. Правопис 2019 року не змінив написання таких слів, як, наприклад, *каное*, *алое*, однак у перші роки після зміни нового правопису спостерігалися спроби змінити їхнє написання за аналогією до проєкту. Утім, аналіз сучасних медіатекстів засвідчив, що така практика не закріпилася. Наприклад, у реченні «*Людмила Лузан та Анастасія Рибачок (веслування, каное-двійка на 500 метрів)*» [Приходько] використано традиційну форму *каное*. Написання такого й подібних слів через *е* зафіксовано лише у текстах до 2023 року («*Її колега-лаборантка у цей час порасться з алоє, з якого буде мазь заживлююча на основі жиру, воску, вітамінів*» [Бережанський]). Тут ужито варіант *алоє*, але загалом у сучасних медіа станом на 2025 рік закріпилися стандартні форми, зокрема *алое*, *каное* і под.

Медіатексти «Громадського»:

Щодо проаналізованих прикладів уживання слова «проєкт», то варто зазначити, що у період за 2024-поч.2025 рік не було зафіксовано жодного випадку порушення норми, крім того, в усіх текстах уніфіковано вживання цього слова: «*Комітет Верховної Ради схвалив проєкт держбюджету-2025. Що відомо?*» [Сітнікова] (заголовок), «*...схвалив доопрацьований законопроєкт про державний бюджет*» [Сітнікова] (текст статті). Проте похідних від «проєкт», а також слів типу «проєкція» не знайдено, а тому й зробити висновок, щодо правильності/неправильності їх вживання зробити не можемо.

Аналізуючи групи слів, що містять звук [e] або [e̞] після голосного, то прикладів порушення цього правила також зафіксовано не було: ні до 2024 року, ні після – тут зберігається єдиний варіант написання слів – з *е*: «*Україна здобула*

срібло Олімпіади у веслуванні в **каное**» [Лісова] (09 серпня 2024), «Україна здобула ще одну «бронзу» Олімпіади: Людмила Лузан стала третьою в **каное-спринті**» [Крамар] (05 серпня 2021).

3. «И пишемо 1. У загальних назвах після приголосних д, т, з (дз), с, ц, ж, (дж), ч, ш, р перед наступним приголосним (крім й)... . Примітка 1. У компоненті власних назв -стріт пишемо і..» [Укр. прав. 2019, §129].

Медіатексти ТСН:

Наступним правилом правописної реформи 2019 року є написання іншомовного компонента *-стріт/стріт* у власних і загальних назвах. Відповідно до нових норм, у власних назвах цей компонент пишеться через *і* (*Волл-стріт*), тоді як у загальних – через *и* (*стрітфуд*). Аналіз сучасних медіатекстів показав, що цієї норми переважно дотримуються щодо власних назв, проте щодо загальних порушення зафіксовано.

Власні назви, що містять компонент *-стріт*, здебільшого пишуть відповідно до нового правопису: «Її батько був відомий як "король **Волл-стріт**", який заробив свої статки на акціях» [Каранковська], «Президент України вже сьогодні може підписати угоду про корисні копалини зі Сполученими Штатами. Про це повідомляє видання "**Волл Стріт** Джорнал"» [Уже сьогодні]

Ці приклади демонструють, що при вживанні відомих власних послідовно дотримано нової норми, імовірно, через усталеність написання *Волл-стріт* у міжнародних медіа й в офіційних документах. Щодо загальних назв, то можна зазначити, що в окремих випадках написання компонента *-стріт* є правильним («Балик екмек –так називають цей надзвичайно смачний **стрітфуд** турецького походження» [Хмельницька]).

Проте є багато випадків, коли правило написання *-стріт* у загальних назвах порушено: «Найулюбленіший **стрітфуд**! Як приготувати класичний хот-дог вдома – Рецепти Сніданку з 1+1» [Найулюбленіший]. У цьому реченні вжито неправильну форму *стрітфуд* замість *стрітфуд*. Таке ж порушення трапляється у тексті заголовка іншого матеріалу: «Мініскульптуру встановили на фасаді будинку, де перепічку продають уже багато років поспіль. Зі стіни

висувається рука зі знаменитим *стрітфудом*. Деталі – в ТСН.» [Пам'ятник], де слово *стрітфуд* також подано у застарілій орфографічній формі.

Якщо говорити про причини таких помилок, то загалом вони можуть бути різними. По-перше, слово *стрітфуд* досі не стало настільки поширеним серед носіїв української мови, як, наприклад, *Волл-стріт*, що може бути причиною збереження старої орфографічної моделі. По-друге, існує імовірність, що правописні зміни редакції не унормовані внутрішніми стандартами і не контролюються, що в результаті стає порушеною нормою варіативного використання.

4. «Буквосполучення *ск*, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [к], відтворюємо українською буквою *к*: Стокго́льм; Бе́кі, Бісмарк, Бр́окес, Брюкнер, Букінгем, Джексо́н, Дікенс, Дікінсон... . **Примітка.** Подвоєння *кк* зберігаємо у власних назвах кельтського походження, де формант *Mac, Mc* поєднується з основою, що починається на [к], коли це одне слово: Макка́ртні, Макке́нзі... а також у загальних назвах, утворених від таких власних назв: маккартизм і т. ін.» [Укр. прав. 2019, §128]

Медіатексти ТСН:

«...*Пікассо на кориді, Майкл Джексон - в лікарні*» [День]

Джексон – англ. Jackson.

Медіатексти «Громадського»:

«*Попри високу планку, задану знаною акторкою, хвали заслуговує і її молодий партнер — Гарріс Дікінсон*» [Головка].

Дікінсон – англ. Harris Dickinson.

«*На продаж виставили першу відому різдвяну листівку, яку видали у той же рік, що й «Різдвяну пісню» Дікенса*» [Луценко] (2020)

Дікенс – англ. Dickens.

Знайдені приклади засвідчують те, що обидва новинні медіа – і ТСН, і «Громадське» – дотримуються правила, зазначеного в пункті 4, тобто відтворення буквосполучення **ск** однією літерою **к**, до того ж, «Громадське»

продемонструвало такий варіант написання майже одразу після набуття чинності Нового правопису в 2019 році.

5. «Назви сайтів, мереж, пошукових систем тощо без родового слова пишемо з малої букви (твіттер, гугл); назви з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках (пошукова система «Гугл», енциклопедія «Вікіпедія», мережа «Фейсбук», системи обміну повідомленнями «Вайбер», «Телеграм»); найменування сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок (РНБО ввела санкції проти Яндекс») [Укр. прав. 2019, §54].

Проаналізувавши вживання назв соціальних мереж у текстах двох медіа, зафіксували, що обидва новинні сайти послуговуються написанням таких слів саме латиницею, уникаючи в більшості випадків вживання кирилиці.

ТСН: «Штучний інтелект в *Instagram* перевірятиме вік користувачів: подробиці» [Щербак], «Загадкову трикутну вежу в секретній "зоні 51" виявили на картах *Google*» [Скаврон], «Про це вона написала на своїй сторінці у *Facebook*» [Бережанський].

«Громадське»: «Проблеми з *Facebook* та *Instagram*. У роботі сервісів *Meta* стався збій» [Герасименко], «Обраний Трампом глава медіарегулятора США назвав *Facebook*, *Google*, *Apple* та *Microsoft* «цензурним картелем» [Сітнікова], «Мінфін запевнив, що зараз не планує підвищення податків для ФОПів: *Telegram*-канали поширили фейк» [Сітнікова].

2.3. Зміни в написанні слів *Святвечір*, *священник*, *рієлтор*, *хімієтерія*, *штрихкод*, *госпіс*, *золото-валютний*

Для аналізу подаються не всі слова, у яких відбулися зміни, а лише ті, які зафіксовано в новинних текстах.

Приклади без уточнень – після травня 2024 року.

Приклади публікацій до травня 2024 року наведено з уточненнями.

Було	Стало	Приклади ТСН	Приклади «Громадського»
Свят-вечір	Святвечір	<u>Дотримання:</u>	<u>Дотримання:</u>

		<p>«Прощався з життям на Святвечір: історія врятованого бійця...» [Прощався]. <u>Недотримання:</u> Жодного зафіксованого випадку написання через дефіс.</p>	<p>«Якою буде погода в Україні на Святвечір та Різдво» [Денисяка]. <u>Недотримання:</u> Порушень не зафіксовано, крім того, саме такої форми зафіксовано ще у 2016 р.</p>
священик	священник	<p><u>Дотримання:</u> «Священник ПЦУ закликав ТЦК молитися, щоб піймати більше ухилянтів: подробиці» [Серов]. «Російський священник поїхав на війну як штурмовик: у чому причина» [Скавров] <u>Недотримання:</u> «Священик ПЦУ радить ТЦК молитись, щоб піймати ухилянтів» [Священник] «...Доповідь Сирського, повістки поштою, п'яний священик скоїв ДТП» [Новини].</p>	<p><u>Дотримання:</u> «СБУ затримала двох священників УПЦ МП...»[Денисяка] «Патріарх кирило покепкував зі священника...» [Герасименко]. <u>Недотримання</u> Недотримання норм не зафіксовано.</p>

		<p>Заголовок: «Як український священик очолив опір в окупації: історія про спротив українців від The Telegraph» [Гулійчук].</p> <p>Текст цієї ж статті: «Український священник Андрій ПЦУ очолив підпільний опір, коли росіяни окупували його населений пункт» [Гулійчук].</p>	
ріелтор	ріелтор	<p>До 2019 року зафіксовано написання через е: «Місто чи передмістя: ріелтор розказала...» [Місто].</p> <p>Після 2019 року знайшлися публікації з цим словом, проте вже з урахуванням норм Нового правопису: «Ціни на оренду в Києві знову впали: ріелтор...» [Бондаренко] (2023 рік)</p>	<p>До 2019 року зафіксовано написання через е: «Ріелтори і розробники створили карту шумового забруднення Києва» [Дмитрук] .</p> <p>Після 2019 року знайшлася єдина публікація з цим словом, проте вже з урахуванням норм Нового правопису: «У Раді пропонують заборонити орендувати чи купувати житло без ріелторів» [Ткачук] (2020 рік).</p>

хіміотерапія	хімієтерапія	<p>Форми «хімієтерапія» не зафіксовано.</p> <p>Форма «хіміотерапія» зафіксована до 2021 року: «Саші потрібні операція і хіміотерапія, щоб здолати рак кістки» [Саші].</p> <p>Тому зробити висновок щодо дотримання чи недотримання правила написання конкретно цього слова не можемо.</p>	<p>Форма з «хіміє-»</p> <p>«Принцеса Уельська Кейт Міддлтон хвора на рак: проходить хімієтерапію» [Герасименко] (22 березня 2024 рік).</p> <p>«...хворі виживали частіше, ніж під час хімієтерапії...» [Павлюк] (2021 рік).</p> <p>Форма з «хіміо-»</p> <p>«Ракові клітини можуть впадати у сплячку, щоб перечекати хіміотерапію...» [Луценко] (2021 рік).</p> <p>За 2024-2025 рік цього слова зафіксовано в новинних текстах не було, тому зробити висновки щодо дотримання/недотримання написання зробити точний висновок не можемо.</p> <p>Проте, враховуючи, що з 2021 року почалося вживання саме форми з «хіміє-», можна логічно</p>
--------------	--------------	--	---

			стверджувати про дотримання норм.
штрих-код	штрихкод	«У ТЦК пояснили, навіщо військовозобов'язаному потрібен штрихкод та як його отримати» [У ТЦК] (2024). Форми написання через дефіс не зафіксовано.	<u>Дотримання</u> « Штрихкоди на товарах можуть піти у минуле через три роки. Їх витіснять QR-коди» [Герасименко] <u>Недотримання:</u> Не знайдено.
хоспіс	госпіс	Новинних текстів за 2024-2025 рік із наведеними словами не зафіксовано. Враховуючи інформацію до 2024 року, то знайдено вживання обох форм цього слова: «У російському Підмосков'ї спалахнув хоспіс : десятеро загиблих та ще дев'ятеро потерпілих...» [Сопрович](2020) і «герцогиня Единбурзька Софі відвідала дитячий госпіс » [Каранковська] (2023). Зробити висновки щодо	<u>Недотримання:</u> «Чи з'являться на горизонтах української медицини доступні хоспіси » [Верстюк] . Більше прикладів недотримання/дотримання норми за 2024-2025 рік не знайдено.

		<p>правильного чи неправильного вживання важко, проте, якщо написання з х було зафіксовано раніше, а з Г – пізніше, можна сказати про позитивну динаміку дотримання цього правила.</p>	
золотовалютний	золото-валютний	-	<p>Останнє вживання цього слова зафіксовано в новинах за 2022 рік, де золотовалютний написано разом, відповідно до норм правопису, чинного до 2019 року: «Намагаються пограбувати наші золотовалютні резерви»...» [Герасименко]. Проте помилкою це не є, оскільки на той час ще допускалося написання цього слова саме в такій формі, а тому помилкою це не вважається.</p>

Отже, проаналізувавши приклади, можемо виокремити певні закономірності. **Святвечір** – написання цього слова в текстах обох новинних сайтів є правильним не лише в опублікованих після завершення випробувального періоду, але й протягом нього; **священник** – у «Громадському» прикладів порушення норми немає, у ТСН – випадки порушення трапляються, зокрема і випадки неуніфікованого написання, наприклад, у заголовку статті – без подвоєння (згідно зі старим правописом), у самому тексті статті – з подвоєнням (відповідно до нового правопису); **ріелтор** – подібні випадки в обох медіа: немає прикладів вживання цього слова за 2024 – 2025 рік, а те, що зафіксовано раніше, мають обидва варіанти вживання: і через **е**, і через **є**; **хімієтерапія** – щодо ТСН, то за останній час використання цього слова в публікаціях не було, а до 2024 року його правопис був з **о**; **штрихкод** – засвідчено лише правильне написання в обох медіа; **госпіс** – у текстах «Громадського» знайдено написання через **х**, у ТСН – змішане; щодо **золото-валютний**, то написання слова через дефіс в текстах обох новинних сайтів не зафіксовано, трапляється лише написання разом, проте лише протягом випробувального терміну, а отже, зробити чіткий висновок немає змоги.

Висновки до другого розділу

Аналіз дотримання та недотримання чинних безваріантних правописних передбачало дослідження, наскільки сучасні українські медіа адаптовані до змін, які набули чинності ще в 2019 році, проте з травня 2024 року стали обов'язковими для вживання. Отож, ми проаналізували тексти двох медіа – ТСН та «Громадського» і можемо зробити наступні висновки:

1. Тексти політичної та воєнної тематики більш адаптовані до чинних правописних мов, особливо щодо тих правил, які стосуються вживання слів з першими іншомовними компонентами, наприклад: віце-, екс-, топ- тощо. Загалом, обидва медіа, незважаючи на поодинокі випадки, дотримуються правил вживання таких компонентів, проте, щодо частки топ-, яка відповідно до нової редакції правопису 2019 року не може поєднуватися з числівниками, то тут

зафіксовано більше помилкових вживань у медіатекстах ТСН, де сполучення типу «топ-5», «топ-10» і т. д. є однаково нерідко, а подекуди й частіше, використовуваними, ніж граматично правильне використання, наприклад 5 «5 найкращих...» «10 найвпливовіших» і т.д. У медійних текстах «Громадського» за період 2024 – початок 2025 року прикладів вживання топ- з числівниками не зафіксовано, однак є приклади правильної побудови таких конструкцій.

2. Помітною зміною стало написання слів з латинським коренем -ject-, наприклад, проєкт, проєкція і под. У проаналізованих текстах двох медіа простежується позитивна динаміка правильного написання цих слів не лише з травня минулого року, але й ще з набуття чинності нової редакції у 2019 році. Але, незважаючи на таку динаміку, все ж трапляються випадки порушення цієї норми. Так, у текстах ТСН трапляється неуніфіковане вживання таких слів. В одному й тому ж тексті може траплятися варіант написання з *e* поряд із написанням з *ε*. У медійних текстах «Громадського» недотримання норми не зафіксовано.

3. Проаналізувавши дотримання так званого правила «дев'ятки» в словах стріт/стрит в медійних текстах ТСН, дійшли висновку, що зазначеної норми дотримуються в написанні згаданих слів як компонента з власною назвою, до прикладу, Волл-стріт. Проте щодо вживання цього слова як компонента родової назви виникли питання, оскільки більшість зафіксованих прикладів мають написання *street*, хоча згідно з правилом «дев'ятки» воно мало б мати форму *стрит*.

4. Щодо передавання буквосполучення *sk*, яке деяких мовах, зокрема англійській мають звук [к], а, відповідно, в українській мові ми передаємо лише однією літерою *к*, на відміну від попередньої редакції правопису, то з проаналізованих прикладів, які вдалося знайти, обидва медіа дотримуються зазначеної норми.

5. Зафіксоване у чинній редакції правило написання соціальних мереж не вдалося проаналізувати комплексно, оскільки, аналізуючи, ми помітили, що обидва

новинні ресурси переважно віддають перевагу написанню таких слів латиницею, уникаючи застосування кирилиці.

б. Аналіз окремих слів, які згідно з чинним правописом мають інше написання, ніж у попередній редакції, засвідчив, що загалом у текстах новинних сайтів «Громадське» та ТСН рівень дотримання норм сучасного українського правопису є достатньо високим, проте окремі розбіжності й випадки неуніфікованого використання мовних норм усе ще трапляються. Наприклад, у вживанні слова «священник» у «Громадському» порушень не виявлено, проте в ТСН зафіксовано непослідовність: у заголовках – форма без подвоєння, у текстах – форма з подвоєнням, яка відповідає чинному правопису. Так само зі словом *gospic*: у ТСН – змішаний варіант написання, в громадському – через «х».

Отже, в медійних текстах переважає правильне використання мовних норм, проте окремі відхилення свідчать про потребу в подальшій уніфікації правописних стандартів.

РОЗДІЛ 3. ВАРІАНТНІ НОРМИ ПРАВОПISУ В НОВИНИХ ТЕКСТАХ ТСН І «ГРОМАДСЬКОГО»

3.1. Вживання варіантних норм чинного правопису в новинних текстах

Національна комісія з питань правопису під час затвердження тих чи тих правил керувалася принципом недопущення роз'єднання України. Про це зазначає професор Лідія Гнатюк і пояснює, що саме тому після тривалих обговорень члени комісії підтримали ідею варіативності окремих правописних норм, хоча усвідомлювали, що в ідеальному варіанті правопис має бути однозначним. Водночас сучасна мовна практика (писемна й усна) – природно демонструє співіснування різних варіантів: «ефір і етер, кафедра і катедра; аудиторія й авдиторія, аудієнція й авдієнція; радості й радости, Русі й Руси в родовому відмінку однини іменників третьої відміни на -ть після приголосного, а також слів кров, любов, осінь, сіль, Русь, Білорусь тощо» [Голос].

Однією з новацій «Українського правопису» 2019 року є дозволене варіантне написання префікса архі- або архи- у словах, пов'язаних із церковною лексикою. Ця пропозиція базується на спостереженнях за мовною практикою: з одного боку, в загальноживаних запозиченнях діє так зване правило «дев'ятки», наприклад, архіпелаг, архітектоніка, архітектура), а з іншого – враховується історична традиція написання та вимови слів релігійного вжитку, де часто фіксується «и» після арх-, наприклад, митрополит, єпископ [Редько 2019, с.19]. Зокрема, у фаховому виданні Наталії Пуряєвої «Словник церковно-обрядової термінології» форми *архидиякон, архиєрей, архимандрит* тощо [Пуряєва, с.24–25]. Хоч у сучасному мовленні частіше трапляється форма архі- , чітко визначити часові чи стилістичні межі вживання складно [Редько, 2019, с.19]. Водночас в українській релігійній традиції переважає форма архиєрей, що підтверджується біблійними перекладами Куліша, Нечуя-Левицького Пулюя, Івана Хоменка, наприклад: «*Бо ми не маємо такого архиєрея, який не міг би співчувати нашим недугам: він же ж зазнав усього, подібно як ми, крім гріха*» [Перекл. Хом., Євр. 4:15] .

Проаналізувавши використання варіантів **архі-** та **архи-** в новинах у період з вересня 2024 року по березень 2025 року, зробила висновок, що обидві форми активно застосовуються в сучасному українському медійному просторі, зокрема на проаналізованих прикладах текстів сайту ТСН, проте є наступна закономірність:

- **префікс «архі-»** частіше вживається у випадках, коли йдеться про православну традицію та офіційні титули в контексті Православної церкви України і світових церковних ієрархів (наприклад: «Климент – **архієрей** ПЦУ, митрополит Сімферопольський і Кримський...» [Сердюк], «Віряни вшановують пам'ять святого Тарасія, **архієпископа** Царгородського» [Мележик]); такий префікс часто трапляється і коли йдеться про традицію католиків західного обряду.
- **префікс «архи-»** найчастіше трапляється у джерелах, пов'язаних із Українською греко-католицькою церквою, наприклад: «25 грудня о 7:30 розпочнеться Різдвяна утрєня та **архиєрейська** Божественна літургія...» [Капнік]; набагато рідше такий префікс вживається у текстах, пов'язаних з Римо-католицькою церквою: «...Папа Римський надіслав лист до апостольського нунція в Україні, **архиєпископа** Вісвальдаса Кульбокаса...» [Кузьмич] (пріоритетним все-таки є префікс «архі-»).

Для підтвердження такої закономірності обрали тексти трьох медійних сайтів церков таких конфесій: Української греко-католицької (далі – УГКЦ), Римсько-католицької (далі – РКЦ) та Православної церкви України (далі – ПЦУ) – та проаналізувала вживання префіксів **архі-** й **архи-** в період від грудня 2024 року по березень 2025 року.

1. **«Живе телебачення» (УГКЦ):** «**Архиєрейська** Божественна Літургія у свято Найменування Господа Ісуса Христа» [Архиєрейська], «УГКЦ на події представив єпископ Курії Києво-Галицького **Архиєпископства** владика Степан Сус» [Об'єднані], «Трьох святителів: св. вел. **архиєреїв** Василя Великого, Григорія Богослова та Івана Золотоустого».

2. **«CREDO» (РКЦ):** «Архієпископ Галлагер: релігійна дипломатія доконечна для миру» [Архієпископ], «Ним стане колишній представник при ООН у Нью-Йорку та дотеперішній нунцій в Іспанії **архієпископ** Бернардіто Ауса» [Євросоюз], «Архієпископ Вісвальдас Кульбокас, Апостольський нунцій в Україні, поінформував присутніх про стан здоров'я Святішого Отця» [Єпископи], «Рекорд навернень у Сіднейській **архієпископії**: парафії активні, персональний підхід до новонавернених» [Рекорд].
3. **Офіційна сторінка ПЦУ:** «Предстоятель Православної Церкви України відвідав Грецьку православну **архієпископію** Америки» [Предстоятель], «Проповідь Предстоятеля в день пам'яті апостола і першомученика **архієпископа** Стефана» [Проповідь], «Предстоятель Православної Церкви України відвідав Грецьку православну **архієпископію** Америки» [Предстоятель].

Отже, аналіз вживання префіксів архи- й архи- у медійних текстах трьох конфесій України дозволяє зробити висновки, що УГКЦ стабільно дотримується використання варіанта архи-, зокрема у словах архиєрей, архієпископство. Це відповідає українському правопису та вживанню в текстах УГКЦ. РКЦ надає перевагу написанню *архи-*, що помітно у словах *архієпископ*, *архієпископія*. Можливо, це пояснюється міжнародною практикою написання церковних титулів у Католицькій церкві. ПЦУ послідовно використовує форму *архи-*. Це відповідає історичній традиції вживання цього префікса в православних текстах, а також впливу грецького походження цих термінів. Таким чином, можна зробити загальний висновок: вибір між префіксами *архи-* та *архі-* у церковних медіа залежить від конфесійної традиції.

2. «Примітка 1. Іменники на -ть після приголосного, а також слова кров, любів, óсінь, сіль, Білорусь, Русь у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення –и...» [Укр. прав. 2019, §95].

Для аналізу цієї варіативної норми ми обрали дві важливі дати – 24 серпня 2024 року (День Незалежності/и) і 21 листопада 2024 року (День гідності/и і свободи).

Родовий відмінок слова «незалежність».

Проаналізувавши заголовки та деякі тексти новинних статей за 24 серпня 2024 року у двох українських медіа – ТСН та «Громадське», дійшли висновку, що наразі існує стійка тенденція використання форми із закінченням **-і** в родовому відмінку однини.

Медіатексти ТСН:

26 із 26 заголовків містять правопис «День Незалежності», наприклад: *«Обмін полоненими у День Незалежності: місця "азовцям" не знайшлося — "Редіс"»*[Скаврон], *«7 українських бестселерів, які варто прочитати на День Незалежності»*[Бондаренко-Терещенко], *«Світоліна, Беленюк, Білодід та інші спортсмени привітали з Днем Незалежності України»* [Приходько].

У всіх заголовках і статтях використовуються лише варіанти слова «незалежність» із закінченням **і**.

Медіатексти «Громадського»:

6 із 6 заголовків містять правопис «День Незалежності», наприклад: *«А до Дня Незалежності в Україну приїхали посадовці європейських країн»*, *«ГУР на День Незалежності атакувало провайдерів та заблокувало десятки ресурсів промислових об'єктів росії»* [Абрамова, Дудко], *«У День Незалежності українські розвідники підірвали склад боєприпасів у Воронежській області»* [Лісова].

У всіх заголовках і статтях використовуються лише варіанти слова «незалежність» із закінченням **і**.

Проте, перевіривши матеріали за серпень 2023 року, зокрема у період з 19 по 24 серпня, зауважили, що в «Громадському» трапляється альтернативний варіант – «День Незалежности». Зокрема, у заголовках та текстах статей цей варіант зафіксований щонайменше чотири рази, наприклад: *«Байден, лідери ЄС та низка країн. Хто привітав Україну в День Незалежности?»*[Донець], *«До Дня*

Незалежності Київ виділив для жителів міста 130 млн грн допомоги. Хто її отримає?» [Абрамова], «Провокації та обстріли чи святкові заходи: чого українцям чекати на День Незалежності» [Климковецький]. До того ж варто зауважити, що усі тексти є уніфікованими щодо використання слова із закінченням *-и*. Перевірені тексти засвідчили використання форми «*незалежності*» у заголовках і текстах статей.

Таким чином, у 2024 році в медійному просторі, зокрема на прикладі двох проаналізованих ЗМІ, спостерігається використання єдиного варіанта «*незалежності*», тоді як у 2023 році ще траплялися варіанти «*незалежності*», імовірно, під впливом традиції правопису діаспори, деяких редакційних політик або ж уподобаннями самого автора/редактора, проте це питання може бути у перспективі дослідження.

Родовий відмінок слова «гідність».

Щодо варіанта слова «гідність» ситуація аналогічна.

Медіатексти ТСН:

У заголовках використовується виключно форма «гідності»: «*День Гідності і Свободи щорічно святкується в Україні 21 листопада...*» [Мележик].

Медіатексти «Громадського»:

Усі заголовки також містять варіант «День Гідності та Свободи»: «*День Гідності та Свободи. В регіонах України вшанували пам'ять загиблих під час Майдану*» [Сітнікова]. Альтернативної форми «гідности» в матеріалах 2024 року не було зафіксовано.

Отже, проаналізувавши всі випадки, дійшли висновку, що у 2024 році ЗМІ, принаймні проаналізовані вище, здебільшого використовують форми «незалежності» та «гідності», закріплюючи варіант саме із закінченням *-и*. Таке використання варіантів може бути відкритим рішенням редакцій, які прагнуть дотримуватися єдиного стандарту. Отже, варіативна норма продовжується на користь закінчення *-и*, принаймні в медійному просторі.

3. «У запозиченнях із давньогрецької та латинської мов, що мають стійку традицію передавання буквосполучення *ai* через *au*, можливі орфографічні варіанти: *аудієнція* і *авдієнція*, *аудиторія* і *авдиторія*, *лауреат* і *лавреат*, *пауза* і *павза*, *фауна* і *фавна*» [Укр. прав. 2019, §131].

Незважаючи на те, що допускаються паралельні форми, все ж фактичний ужиток у медіа може свідчити про перевагу одного з варіантів, зазвичай того, що є більш звичним, давно використовуваний. У цьому аналізі зафіксовано приклади лише деяких слів, оскільки не вдалося знайти всі можливі.

Медіатексти ТСН:

Серед проаналізованих варіантів вдалося виявити використання форми «**аудієнція**»: «...а також **аудієнція** у короля Бельгії Філіпа» [Щербак], «Це була вже друга **аудієнція** українського президента у британського монарха після коронації» [Каранковська], «Це була його перша **аудієнція** у монарха після того, як він здобув перемогу на виборах» [Каранковська]. Випадків вживання буквосполучення **ав** не зафіксовано. Інших прикладів також знайти не вдалося.

Медіатексти «Громадського»:

Прикладів уживання варіантів слова «аудієнція» чи «авдієнція» не вдалося знайти, проте є приклади форм слова *пауза/павза*, *лауреат*, *лавреат*.

Серед проаналізованих прикладів зафіксовано вживання лише форми «**пауза**»: «США «майже» завершили **паузу** в обміні розвідданими з Україною» [Сітнікова]. Написання слова через буквосполучення **ав** не засвідчено. Але щодо варіантів *лауреат/лавреат*, то тут бачимо цікаву закономірність: обидві форми вживаються однаково часто: «Нобелівські **лавреати** приїхали в Україну: прочитали лекції в укриттях і передати петицію щодо заморожених активів РФ» [Абрамова] (у заголовку і тексті уніфіковано вживання саме такої форми слова), «У Києві демонтували пам'ятник російському вченому та **лавреату** Нобелівської премії Івану Павлову» [Герасименко].

Аналіз використання варіантів слів аудієнція/авдієнція, пауза/павза, лауреат/лауреат в українському медіапросторі доводить, що різні форми, попри одне правило вживання, мають різний закріплений ступінь вживання.

Отож можна зробити такий висновок, що деякі слова, навіть попри дозволеність використання варіантів, все ж мають чітко усталений правопис, тому варіативність ми фактично не спостерігаємо. На прикладні проаналізованих текстів ЗМІ можна побачити, що слово «аудієнція» займає пріоритетне місце і витісняє форму «авдієнція». Це підтверджує стабільність традиції написання через буквосполучення **ау**. Форма «пауза» не має альтернативи, а варіант «павза» не знайшли в жодному з досліджених джерел. Імовірно, слово «павза» поки що є теоретичним варіантом, який на цей час не функціонує у мовленні, зокрема ЗМІ. Видання мають право самі обирати, якої правописної традиції їм краще дотримуватися.

4. «Закінчення -у (у твердій і мішаній групах), -ю (у м'якій групі) мають: назви населених пунктів (крім зазначених у п. 1.2к): Амстерда́му, Го́мелю, Ліверпулю, Лондо́ну, Мадри́ду, Пари́жу, Чорно́билю. **Примітка.** Ці іменники можуть мати і варіантне закінчення — -а(-я): Амстерда́ма, Го́меля, Ліверпу́ля, Лондо́на, Мадри́да, Пари́жа, Чорно́биля» [Укр. прав. 2019, §82]

Згідно з нормою чинного правопису, назви деяких населених пунктів у родовому відмінку однини мають закінчення **-у (-ю)**, але можуть мати і варіативну форму із закінченням **-а (-я)**. Зробивши висновки з правила, зазначеного вище, все ж основною формою цих власних назв є варіант із закінченням **-у (-ю)**, проте примітка, що варіант із закінченням **-а (-я)** є також можливим, свідчить про те, що допустимою є форма і з таким закінченням.

Провівши аналіз вживання цих форм у новинних сайтах ТСН і «Громадське», використавши матеріали за 2024–2025 роки, дослідили особливість тенденції вживання цих форм.

Медіатексти ТСН:

Під час добору прикладів і аналізу новинних заголовків і текстів на політичну тематику, вдалося зафіксувати лише вживання варіантів **-а, (-я)**:

«Заява Лондона була зроблена на тлі перемовин...»[Капнік], *«...управління має залишатися в руках Парижа або Лондона...»*[Лаб'як], *«...каже заступник комісара пожежного управління Лондона Джонатан»* [Слесарчук], *«Дочка короля Філіпа VI та королеви Летиції – 18-річна принцеса Леонор – приїхала на урочистий парад до Мадрида...»*[Кузьменко]. Форма на **-у(-ю)** була зафіксована лише в одній новинній статті політичного змісту: *«Дурова затримали в суботу 24 серпня ввечері — його приватний літак прилетів до Парижу з Азербайджану»* [Павленко].

Закінчення **-а (-я)** переважає і є основним у текстах різних тематик. Якщо говорити про варіант із **-у (-ю)**, то він трапляється дуже рідко, а в текстах політичного характеру така форма майже не вживається, вона трапляється лише в деяких публікаціях, що належать до рубрик «Спорт», «Розваги» тощо, наприклад: *«Камалія попрощалася з доньками перед їхнім від'їздом до Лондону»*[Гажала], *«Олімпійський чемпіон Парижу-2024...»*[Олімпійський].

Медіатексти «Громадського»:

Щодо проаналізованих варіантів вживання слів у новинних статтях **«Громадського»**, то тут ситуація подібна до ТСН, навіть варто зауважити, що чітко простежується перевага варіанта із закінченням **-а (-я)**: *«Зеленський прибув до Лондона»*[Сітнікова], *«7 грудня прилетів до Парижа»*[Герасименко], *«ЗМІ: Зеленський їде до Мадрида...»*[Сітнікова]. Випадки вживання слів на **-у(-ю)** можна вважати поодинокими випадками, і навіть для більшості слів винятками: *«Кириленко...хотів поїхати у відрядження до Парижу...»*[Абрамова]. І тут варто зауважити, що власна назва «Париж» єдина, яка зберігає паралельні форми, якщо брати до уваги такі слова, як Лондон і Мадрид, у яких усталена форма вживання – форма на **-а(-я)**.

Загалом можна зробити висновок, що попри те, що деінде трапляється використання паралельних форм, усе ж перевага надається більш усталеній формі на **-а(-я)**, хоча сучасний правопис фіксує ці слова як варіант з написанням **-у(-ю)**.

3.2. Орфографічна варіантність у передаванні іншомовних звуків і буквосполучень

5. «Буквосполучення *th* у словах грецького походження передаємо звичайно буквою *т*... У словах, узвичаєних в українській мові з *ф*, можлива орфографічна варіантність на зразок: *анáфема* і *анáтема*, *дифіра́мб* і *дитира́мб*, *ефі́р* і *етéр*, *ка́федра* і *катéдра*, *логари́фм* і *логари́тм*, *мі́ф*, *мі́фоло́гія* і *мі́т*, *мі́толо́гія*; *Агафа́нгел* і *Агата́нгел*, *Афі́ни* і *Ате́ни*, *Борисфе́н* і *Бористéн*... та ін...» [Укр. прав. 2019, §123].

У сучасному медійному мовленні можемо простежити деякі тенденції щодо вживання варіантних форм слів, зокрема грецького походження, у яких буквосполучення **th** відповідно до норм чинного правопису може передаватися як літерою **т**, так і **ф**. Отож допустимою є орфографічна варіантність, наприклад: *анафема/анатема*, *ефір/етер*, *кафедра/катедра*, *Афіни/Атени*, *марафон/маратон* і т.д. Проте практика сучасних медіа показує чітке переважаювання певних варіантних форм.

Одним із прикладів є варіанти **ефір/етер**. Для аналізу було обрано новинні заголовки і статті у період з травня 2024 року по березень 2025 року. Під час дослідження вживання цих форм на сайті ТСН, то тут спостерігалось впевнене домінування саме форми «**ефір**», наприклад: «*Макрон екстрено вийшов у прямий **ефір**, де «співав Україні дифірамби» цілу годину та показував карту...*»[Макрон], «*Ціни на ліки впадуть! Очільник МОЗ вийшов у прямий **ефір** з шокуючою новиною*»[Ціни], «*Буданов вийшов у прямий **ефір** з-під Харкова: все, що відомо про новий наступ РФ*»[Бережанський]. За 2024–2025 роки правопису слова «етер» не зафіксовано. При додатковому аналізі й пошуку новин, які були опубліковані до 2024 року, варіанта «етер» знайшли лише два випадки.

Щодо «Громадського», то в цьому випадку ситуація інакша. Проаналізовані варіанти засвідчили саме форму «етер», яка домінує: «*Ексжурналіст «Голосу Америки» Яриш про звільнення: Дізнався, коли готувався до **етеру***»[Штокалюк], «*Пісня Мальти на «Євробачення» викликала суперечки через неоднозначне слово. Радіоведучий ВВС заявив, що її не варто*

ставити в *етер*» [Герасименко], «Депутата Гончаренка виключили з *етеру* турецького каналу за футболку з написом «путін — терорист номер один» [Абрамова].

Натомість варіант «*ефір*» трапляється у двох із п'яти публікацій: «Агентство Reuters знову без дозволу вийшло в прямий *ефір* із Києва» [Лісова], «Люди писали "Дякуємо"»: Совсун прокоментувала скандальний *ефір* з Маляр» [Климковецький]

Підсумовуючи, можемо зазначити, що у текстах ТСН є стійке закріплення форми «*ефір*», тоді як у текстах «Громадського» трапляються обидва варіанти слова, де домінантною є все ж форма «*етер*».

Наступними варіантами для аналізу були **кафедра/катедра**. По-перше, варто зауважити що ні форми «кафедра», ні «катедра» у новинних текстах ТСН за 2024–2025 рік немає. Проте щодо «Громадського», то тут спостерігається цікава тенденція. Від травня 2024 року зафіксовано лише одне вживання слова у варіанті «**катедра**»: «Зеленський: Лікарі зможуть отримувати офіцерське звання без військової **катедри**» [Абрамова]. Проте зафіксовано вживання варіанта «**катедральний**», тим часом як варіантів «кафедра» або/і «кафедральний» не зафіксовано взагалі: «У Запоріжжі внаслідок ракетного удару пошкоджений **катедральний** собор УПЦ МП» [Мельник], «У Луцьку на стінах **катедрального** собору намалювали волинських бізнесменів...» [Мельник].

Щодо використання форм **марафон/маратон**, то тут ситуація однакова в текстах обох медіа: варіант «**марафон**» є єдиним вживаним в новинах проаналізованих ЗМІ: «Пробігла п'ять кілометрів на протезах: 13-річна українка здолала Токійський **марафон**» [Денисяка], «Корейський робот-собака пробіг **марафонську** дистанцію — уперше в історії» [Мельник] («Громадське»), «**Марафон** без обмежень: 13-річна Яна Степаненко пробігла 5 км на протезах у Токіо!» [Марафон], «Чоловік, який втратив дружину та трьох дітей, пробіг **марафон** з їхніми світлинами (фото)» [Шолудько] (ТСН). Це слово вживається за закріпленою раніше традицією, а також є усталеною формою у сфері спорту,

а також метафоричного значення: «марафон незламності», «марафонська дистанція».

Аналогічно зафіксовано і вживання власної назви **Афіни**, тоді як варіант «**Атени**» під час пошуку матеріали нами не було знайдено, незважаючи на його нормативність. В усіх проаналізованих джерелах за 2024–2025 роки, так і в аналізі за 2019 і аж до 2024, винятково використовується варіант «Афіни». Найімовірніше, це є наслідком усталеної традиції вживання саме форми «Афіни».

Отже, попри нормативність і дозволеність використання варіантів у написанні слів грецького походження, зокрема буквосполучення *th*, у вище згаданих медіа переважають форми, що були у вжитку до 2019 року, тобто до набуття чинності «Українського» правопису 2019 року (варіанти з **ф**: ефір, Афіни, кафедра, марафон), адже припускаємо, що для більшості аудиторії вони є більш звичними для сприйняття.

6. «У прізвищах та іменах людей можна передавати звук [g] двома способами: шляхом адаптації до звукового ладу української мови — буквою г (Вергілій, Гарсія, Гегель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер) і шляхом імітації іншомовного [g] — буквою ґ (Вергілій, Гарсія, Гегель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер і т. ін.)» [Укр. прав. 2019, §122]

Медіатексти ТСН:

«...чим особливе парне вбрання принцеси Єлизавети та її сестри Маргарет»[Каранковська]

Маргарет – англ. Margaret.

«Король Георг V: цікаві факти про дідуся королеви Єлизавети II»[Кузьменко]

Георг – англ. George.

Медіатексти «Громадського»:

«Пригоди Паддінгтона в Перу» (Велика Британія; реж. Дугал Вілсон)[Головка].

Паддінгтон – англ. Paddington, Дугал – англ. Dougal.

«Носферату» (Велика Британія, США; реж. Роберт Еггерс)[Головка].

Еггерс – англ. Eggers.

«Воллес і Громіт: Перната відплата» (Велика Британія; реж. Нік Парк і Мерлін Кроссінгем)[Головка].

Громіт – англ. Gromit, Кроссінгем – англ. Crossingham.

Отже, проаналізувавши приклади з двох медіа, зробили висновок, що ТСН у своїх текстах ті слова, у яких є звук [g], передає, адаптуючи до звукового ладу української мови («звук [g] та близькі до нього звуки, що позначаються на письмі буквою g, звичайно передаємо буквою г» [Укр. прав. 2019, §122]). У текстах «Громадського», що містять слова з цим самим звуком, засвідчено імітацію іншомовного звука буквою г. Чим пояснюється такий вибір – питання відкрите і може бути у подальшому досліджене, але, оскільки чинним правописом унормовано використання двох форм, то медіа самі мають право обирати, якої традиції дотримуватися. Важливо – уніфікація таких слів у текстах.

Висновки до третього розділу

Аналіз новинних текстів «Громадського» і ТСН засвідчив, що в сучасному українському медійному просторі активно функціонують обидві форми варіантів префіксів архі- та архи-. Проте вдалося виокремити певну закономірність: префікс архі- переважає у тих контекстах, які пов'язані з Православною церквою України й традиціями католиків західного обряду, а префікс архи- найчастіше використовується в текстах, що стосуються Української греко-католицької церкви, а в текстах про Римо-католицьку церкву він трапляється рідше, поступаючись формі з префіксом архі-. Для підтвердження спостереженої тенденції було також здійснено аналіз вживання префіксів архі- й архи- на офіційних медійних сайтах трьох основних церковних конфесій України: УГКЦ, РКЦ та ПЦУ – у період із грудня 2024 по березень 2025 року.

Проаналізувавши тексти новин за 24 серпня 2024 року та 21 листопада 2024 року у виданнях ТСН і «Громадське», дійшли висновку, що нині в українському медійному просторі утвердилася стійка тенденція використання форми із закінченням **-і** в родовому відмінку (на прикладі слів *незалежність* і

гідність). Усі перевірені заголовки та тексти обох медіа за 24 серпня 2024 року містили лише варіант із -і. Натомість аналіз матеріалів «Громадського» за серпень 2023 року засвідчив наявність альтернативної форми «День Незалежності» у заголовках і текстах. Тоді як у 2024 році, як уже було зазначено, не зафіксовано жодного тексту з такою варіантністю. Можливо, причиною використання тієї чи тієї форми залежить від уподобань і світогляду самого автора, або медійної політики медіа.

Уживання варіантів слів, які мають буквосполучення ау/ав, наприклад: аудієнція/авдієнція, пауза/павза, лауреат/лавреат у сучасному українському медіапросторі засвідчив, що навіть попри формальну можливість варіантності, на практиці спостерігається різний ступінь закріплення окремих форм. Зокрема, форма «аудієнція» є домінантною і майже повністю витіснила варіант «авдієнція». Це може свідчити про стійкість традиції написання через буквосполучення ау. Слово «пауза» виявилось єдиною вживаною формою, тоді як варіант «павза» у досліджених текстах узагалі не було зафіксовано. Проте в текстах «Громадського» форми лауреат/лавреат вживаються однаково часто.

Подібно можна зробити висновок і щодо варіантності закінчень –а(-я), -у(-ю) в родовому відмінку однини чоловічого роду. Незважаючи на окремі випадки вживання паралельних форм, переважна більшість текстів орієнтується на усталені варіанти із закінченням -а(-я). Так само і з нормативними варіантами у передачі грецького буквосполучення th: у проаналізованому медіа ТСН переважають традиційні форми, які були поширені ще до впровадження «Українського правопису» 2019 року, зокрема ефір, Афіни, кафедра, марафон. Це, імовірно, пов'язано з тим, що як для більшості читачів, так і для самих журналістів або редакторів ці форми є більш звичними та легшими для сприйняття. Щодо «Громадського», то ситуація є дещо інакшою. Під час аналізу було зафіксовано змішане використання форм, де написання більшості слів усе ж переважає з ф, проте це не стосується слова етер, де домінантною є саме така форма.

Щодо передачі іншомовного звука [g], то наш аналіз засвідчив те, що ТСН передає цей звук, адаптуючи його до українського звукового ладу, а в текстах «Громадського» зафіксовано використання г для імітації іншомовної вимови.

Отже, навіть за умов офіційної варіантності деяких правописних норм, реальна мовна практика ЗМІ часто тяжіє до уніфікації і стабільного вибору певних варіантів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Під час дослідження ми з'ясували особливості орфографічних норм, що забезпечують стабільність комунікації, сприяють уніфікації мовних засобів та виконують важливу функцію збереження культурної ідентичності українського народу; розкрили поняття прескриптивної та дескриптивної норми. Історичний розвиток Українського правопису засвідчує складний шлях його становлення, що супроводжувався і надалі супроводжується постійним пошуком балансу між традицією та новими тенденціями в мовній практиці. Розкривши зміст основних змін нової редакції «Українського правопису» 2019 року, ми виявили те, що у ньому закладено прагнення до вдосконалення мовних норм, враховуючи як традиційні засади, так і актуальні мовленнєві потреби суспільства. Водночас окремі нововведення викликали жваві дискусії як серед науковців, так і пересічних громадян. Це свідчить про досить велику зацікавленість суспільства станом та перспективами розвитку рідної мови. Окрім цього, ми зосередили увагу на аналізі застосування орфографічних норм у сучасних українських медіатекстах. Як наслідок, з'ясували, що медіа активно впроваджують нові правописні правила, проте, незважаючи на це, досить часто трапляються і відхилення від норми, що може бути пов'язано як з процесом адаптації до змін, так і з особливостями функціонування медійного дискурсу.

У другому розділі ми проаналізували й з'ясували, що сприйняття й адаптація нових правописних норм «Українського правопису» 2019 року в суспільстві відбувається поступово, а подекуди неоднорідно, що підтверджує аналіз прикладів у медіатекстах. Цей аналіз дав змогу простежити загальну тенденцію до впровадження нових правописних норм, які є безваріантними (директивними); і під час аналізу було виявлено також окремі відхилення і неуніфікованість використання певних правил. Найчастіше такі проблеми є у вживанні нових норм щодо написання слів із першими іншомовними компонентами, зокрема частинки топ- з числівниками, в написаннях латинських коренів у словах типу проєкт/проект (у ТСН спостерігається неуніфіковане

вживання: в одному тексті одночасно трапляються варіанти з *e* і *ε*); у недотриманні правила «дев'ятки»: хоч у власних назвах, наприклад, *Волл-стріт*, порушень не зафіксовано, однак щодо родових назв, де відповідно до норми мало б вживатися *стріт*, фіксується певна непослідовність. Водночас зауважили, що рівень адаптації нових норм виявився вищим у текстах «Громадського», тоді як у ТСН зафіксовано більше випадків змішаного вживання форм. Окремо варто зазначити, що передавання буквосполучення *sk* літерою *k* у словах іншомовного походження (наприклад, Бекі, Дікенс) реалізується відповідно до чинних норм в обох медіа. Окрім цього, ми мали на меті проаналізувати правопис назв соціальних мереж, адже нова редакція «Українського правопису» 2019 року затвердила такі норми, проте під час пошуку ілюстративного матеріалу, зауважили тенденцію обох медіа використовувати в текстах латиницю замість кирилиці, а тому аналіз саме такого написання може бути перспективою дослідження.

У третьому розділі дослідження було простежено пріоритетність варіантності слів, які можуть мати паралельні форми, зокрема написання префіксів *архі-/архи*. Наше дослідження засвідчило, що реальна медійна практика тяжіє до розмежування цих форм залежно від релігійного контексту (префікс *архі-* притаманний для текстів, які інформують про новини ПЦУ, а також католиків західного обряду; префікс *архи-* використовується в текстах, що пов'язані з УГКЦ). Аналіз родових форм слів на *-сть*, зокрема на прикладах слів *незалежність* і *гідність* продемонстрував стабільне утвердження варіанта із закінченням *-і* в сучасних медіатекстах. Окрім цього, виокремили тенденцію до переважання форм, які використовувалися до затвердження чинної редакції, у написанні слів іншомовного походження, що мають буквосполучення *th* (ефір, Афіни, марафон тощо), хоча, на відміну від ТСН, «Громадське», демонструє більшу готовність частішого використання нових варіантів на зразок *етер*. Також простежили особливості вживання в текстах ТСН слів, що містять звук [g], який адаптується відповідно до звукового ладу української мови. Натомість у матеріалах «Громадського» спостерігається використання букви *г* для імітації

іншомовного звука. Причини такого вибору залишаються відкритими для подальшого дослідження. Оскільки чинний правопис допускає обидва варіанти передачі таких слів, то медіа мають право на самостійний вибір тієї чи іншої форми. Водночас важливою є уніфікація написання таких слів у межах одного тексту.

Отже, підсумовуючи результати аналізу, можемо стверджувати, що разом із дотриманням чинних норм трапляються і їх порушення, проте вони є різними залежно від правила: якщо слово *проект* увійшло в широкий вжиток, а написання за старою формою трапляється зовсім рідко, то порушення правила вживання іншомовного компонента *top-* із числівниками є досить поширеним. Незважаючи на те, що варіантність у деяких нормах нового правопису є офіційно затверджена, усе ж, мовна практика сучасних українських медіа загалом демонструє прагнення до уніфікації та стабільного використання певних правописних форм (зазвичай ця практика тяжіє до вживання саме тих норм, які були в попередній редакції правопису). Це свідчить про природний процес відбору й адаптації мовних змін у суспільстві, де велику роль відіграють як редакційні політики медіа, так і мовна компетентність окремих авторів і редакторів текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вихованець І. Ненаукові пристрасті навколо українського правопису. Українська мова. 2004. № 2. 3–24 с.
2. Голос України. Комісія — за співіснування ефіру та етеру. URL: <https://www.golos.com.ua/article/309838>
3. Голоскевич Г. Правописний словник. Нью-Йорк. Париж. Сидней. Торонто. Львів 1994. URL: <https://diasporiana.org.ua/slovniki-dovidniki/5575-goloskevich-g-pravopisniy-slovník>.
4. Голоскевич Г.К. Правописний словник = Ukrainian language dictionary: близько 40,000 слів / Г. Голоскевич. Вид. 9-те. New York: Книгоспілка, 1962. 451 с.
5. Городенська К. Г. Принципи і методологія "Українського правопису". Українська мова. 2023. № 1. 32-49 с.
6. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення Київ: КММ, 2014. 124 с.
7. Городенська К. Числівники “не знаються” з топ. 2011: URL: file:///C:/Users/%D0%AE%D0%BB%D1%96%D1%8F/Downloads/Ukrm_2011_4_23.pdf
8. Граматика М. Смотрицького – перлина давнього мовознавства. URL: <http://litopys.org.ua/smotrgram/sm01.htm>
9. Єрмоленко С. Я. Критерії літературної норми і практика її кодифікації. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Філологічна. 2013. Вип. 40. 6-9 с.
10. Єрмоленко С.Я. Мовна норма. Українська мова. Енциклопедія. Київ 2007. 438 с.
11. Зизаній Л.І.. Граматика словенська: підготовка до вид. В. В. Німчук. Київ: Наукова думка, 1980. 185 с.

12. Зміни в новій редакції українського правопису. Асоціація українських редакторів. URL: <https://www.uaredactor.com.ua/https-www-uaredactor-com-ua-zminy-v-novoy-redaciipravopysi/>
13. Зорівчак Р.П., Медвідь О.С., Теплий І.М., Бреславська О.С. Правопис слів іншомовного походження. Український правопис: так і ні: Обговорення нової редакції «Українського правопису» / Ред. Упоряд. О.О.Тараненко. Київ: УНВЦ «Рідна мова». Довіра, 1997. 138-142 с.
14. Зубець Н.О. Коментар до нової редакції українського правопису. 2021: URL:https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1247742/mod_resource/content/0/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80.pdf.
15. Ізюмов О. П. Українсько-російський словник: за новим правописом. Харків; Київ: Держ. вид-во України, 1930. 979 с.
16. Інститут масової інформації. Білий список: 11 медіа, що стали найкращими. URL: <https://imi.org.ua/news/bilyj-spysok-11-media-shho-staly-najyakisnishymy-i60964>.
17. Інститут масової інформації: URL: <https://imi.org.ua/news/bilyj-spysok-11-media-shho-staly-najyakisnishymy-i60964>.
18. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне "Я". Київ: Академія, 2001. 233 с.
19. Карпіловська Є. Кислюк Л. П.Рекомендації щодо усунення суперечностей і прогалин у чинному правописі слів іншомовного походження. Українська мова. 2023. № 2. 84-100 с.
20. Колібаба Л.М. Зміни в унормуванні закінчень відмінюваних слів в «Українському правописі» 2019 року. Українська мова, 2023, 1 (85).
21. Коць Т. Про прескриптивну і дескриптивну норму в граматиці. Культура слова. 2010. вип. 72. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/12899/08-Kots.pdf> (дата звернення: 03.05.2025).

22. Кравченко Є. Мас-медіа і сучасний мовно-нормативний процес. URL: <https://er.nau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dd261e4d-c93e-4257-9d84-a5b11bcf014e/content>.
23. Кримський А.Ю. Найголовніші правила українського правопису / Укр. Акад. Наук. Рівне: Вид. Волин. Коопер. Вид-ва, 1921. 19 с.
24. Малаш О. Український правопис та його сприйняття в суспільстві: заперечення, торг, прийняття. Мовознавство. 2025. вип. 1. Малаш URL: <https://movoznavstvo.org.ua/component/attachments/download/1402.html>
25. Мариненко. І. Орфографічні й лексичні помилки в крос-медійних ЗМІ: типологія, причини виникнення. Мова: класичне - модерне - постмодерне, (3). 2017. URL: <http://lcmp.ukma.edu.ua/article/view/12491>.
26. Мовознавці Академії – про нову редакцію Українського правопису. URL: <https://www.old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=5131>
27. Нелюба А. М. «Гендерна лінгвістика» і малопродуктивні словотворчі засоби. Лінгвістика. 2011. № 1. 135-142 с.
28. Німчук В.В. Проблеми українського правопису ХХ - початку ХХІ ст. ст.; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ: 2002. 112 с.
29. Німчук В.В., Пуряєва Н.В. Історія українського правопису: ХVІ — ХХ століття. Хрестоматія. Київ: Наукова думка, 2004. 584 с.
30. Німчук В.В. Проблеми українського правопису ХХ - початку ХХІ ст. ст. НАН України, Ін-т укр. мови. Київ. 2002. 112 с.
31. Німчук. В. Систематичний підручник церковнослов'янської мови «Грамматика словенска» Л. Зизанія. Київ «Наукова думка» (Пам'ятки української мови) 1980. URL: <http://litopys.org.ua/zyzgram/zy.htm>
32. Норми сучасної української літературної мови : методичний посібник/ Укладачі: Назаревич Л. Т., Равлів І. П., Федак С. А., Гавдида Н. І., Баб'як Ж. В. Денисюк Н. Р., Мацюк Г. Р. Тернопіль. Вектор. 2019. 78 с.
33. Огієнко І. Історія української літературної мов: упоряд., авт. передм. і комент. М. С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2004. 434 с.

34. Огієнко І. Український стилістичний словник : підруч. кн. для вивч. укр. літ. Мови. Львів: З друк. Наук. т-ва ім. Шевченка, 1924. 496 с.
35. Павлоський А.П. Грамматика малороссийского наречия : или грамматическое показание существеннейших отличий, отдаливших малороссийское наречие от чистого российского языка, сопровождаемое разными по сему предмету замечаниями и сочинениями / А. П. Павловский. С.-Петербург: Тип. В. Плавильщикова, 1818. 114 с.
36. Переклад Біблії Іваном Хоменком. URL:
<https://www.truechristianity.info/ua/biblia.php>.
37. Питання українського правопису: Постанова Кабінету Міністрів. України від. 22.05.2019. №. 437. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2019-%D0%BF#Text>
38. Пономарів О. Д. Український правопис: зміни майже без змін. Теле- та радіожурналістика. 2019. Вип. 18. 323-324 с. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2019_18_41.
39. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження нового складу Української національної комісії з питань правопису» від 17 червня 2015 р. № 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/416-2015-%D0%BF#Text>.
40. Приймак Д. М. Проект українського правопису 2018 р. як актуалізація традиційних правописних норм: нагальність змін та проблематика. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. 2018. Т. 21, № 2. 110-118 с.
41. Пуряєва Н. Словник церковно-обрядової термінології. Львів. Свічадо, 2001. 160 с.
42. П'ять років із новим правописом!. URL: <https://mova.gov.ua/news/piat-rokv-z-novym-pravopysom>
43. Редько Є. Український правопис (коментар до нової редакції). Харків, 2019. 55с. URL:
https://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/metod_ua/pdf/redko_pravops.pdf.

44. Роз'яснення щодо використання нової редакції «Українського правопису». URL: <https://mon.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-vikoristannya-novoi-redaktsii-ukrainskogo-pravopisu>
45. Російсько-український словник. URL: <https://salo.li/CB126f7>
46. Ротон Н. Структурно-функціональні особливості текстів засобів масової комунікації // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах.- 2017.-Вип.36.-С.56-61.- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvnz_2017_36_11
47. Русанівський В.М. Стосунок "Проекту" до реального українського правопису. Мовознавство. 2002. 92–98 с.
48. Савчин Т. Поняття літературної мови та мовної норми. Матеріали дванадцятої наукової конференції Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя, 2008. 354-354 с.
49. Синявський О. Коротка історія «Українського правопису». Культура українського слова. Зб. 1. Харків; Київ, 1931. 104-106 с.
50. Словарь украинскаго языка : собранный редакцией журнала "Кіевская Старина" / редактировалъ, с добавлением собственныхъ матеріаловъ Б. Д. Гринченко : Друкарня Акціонного Товариства Н. Т. Корчак-Новицького у Києві. 1907. 494 с.
51. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1970 - 1980. 699 с.
52. Соборний правопис 1928 року. URL: <https://zbruc.eu/node/12449>.
53. Струганець Л.В. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ ст. Тернопіль: Астон, 2002. 352 с.
54. Тараненко О. О. Сучасні тенденції до перегляду нормативних засад української літературної мови і явище пуризму: У межах граматичних категорій іменника. Мовознавство: Науково-теоретичний журнал. 05/2005. N3/4. 85-104 с.

55. Тараненко О.О. Українська літературна мова кінця ХХ — першої чверті ХХІ ст.: стан і тенденції розвитку: Монографія: у 2 частинах / О. О. Тараненко. Частина II: Розділи VII-XII. Київ: Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2024. 813 с.
56. Українська мова : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. 820 с.
57. Український правопис. Вид. 1-ше. Харків: Державне видавництво України Український правопис / Нар. комісаріат освіти УСРР. Харків: Рад. шк., 1933. 94 с.
58. Український правопис – повернення до національних засад / упоряд. О. Д. Пономарів. Київ : Просвіта, 2003. 22 с.
59. Український правопис / НАН України. Київ : Наукова думка, 2019. 390 с.
60. Український правопис. Нар. комісаріат освіти УСРР; авт. передм. А. Хвиля. Харків: Рад. шк., 1933. 94 с.
61. Чемеркін. С. Причини низького рівня досліджуваності української мови в інтернеті. Українознавство. 2021. 136–138 с.
62. Шевельов Ю. Про критерії в питаннях українського офіційного правопису. Юрій Шевельов. Вибрані праці у двох книгах. Т. 1. Мовознавство. Київ, 2009. 498–510 с.
63. Шевельов Ю. Про критерії в питаннях українського офіційного правопису. Мовознавство. 1995. № 2–3. 3–9 с.
64. Шевченко Л. Мовна ситуація в Україні та дискусії навколо українського правопису. – Київський проект Інституту Кеннана при Центрі Вудро Вільсона. Київ, 2002.
65. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. - 2-ге вид., виправ. і доповнен. Київ: Алерта, 2011. 696 с

66. Шульська Н. М. Редагування власне орфографічних помилок у журналістських текстах. Молодий вчений. 2016. № 8. 261-264 с.
67. Шульська Н. М., Зінчук Р. С., Римар Н. Ю. Правописна адаптація іншомовних запозичень у сучасній медіакомунікації. 2024. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/13436/1/Pravopysna_adaptatsiia.pdf.
68. Informator.ua. Сталі відомі ТОП-20 українських медіа у 2024 році. URL: https://informator.ua/uk/stali-vidomi-top-20-ukrajinskih-media-u-2024-roci-similarweb?utm_source=chatgpt.com
69. Maria Heath. Orthography in social media: Pragmatic and prosodic interpretations of caps lock. 2018. URL: <https://journals.linguisticsociety.org/proceedings/index.php/PLSA/article/view/4350/3961>.
70. Narine Madoyan orthographic, lexical and grammatical differences in british and american newspapers. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/387148428_ORTHOGRAPHIC_LEXICAL_AND_GRAMMATICALDIFFERENCES_IN_BRITISH_AND_AMERICAN_NEWSPAPERS.
71. SimilarWeb. URL: <https://informator.ua/uk/yaki-top-20-saytiv-novin-ukrajinci-chitayut-naybilshe-reyting-zmi-vid-similarweb>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Абрамова А. Депутата Гончаренка виключили з етеру турецького каналу за футболку з написом «путін — терорист номер один». 07.01.25. URL: <https://hromadske.ua/svit/237448-deputata-honcharenka-vykliuchyly-z-eteru-turetskoho-kanalu-za-futbolku-z-napysom-putin-teroryst-nomer-odyn>
2. Абрамова А. До Дня Незалежності Київ виділив для жителів міста 130 млн грн допомоги. Хто її отримає? 23.08.23. URL: <https://hromadske.ua/posts/do-dnya-nezalezhnosti-kiyiv-viplatit-zhitelyam-mista-zagalom-130-mln-grn-odnorazovoyi-dopomogi-hto-yiyi-otrimaye>
3. Абрамова А. Зеленський: Лікарі зможуть отримувати офіцерське звання без військової катедри. 27.07.24. URL: <https://hromadske.ua/viyna/228508-zelenskyu-likari-zmozut-otrymuvaty-ofitserske-zvannia-bez-viyskovoyi-katedry>
4. Абрамова А. Кириленко, підозрюваний у незаконному збагаченні, хотів поїхати у відрядження до Парижу. Суд відмовив. 13.12.24. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/236234-kyrylenko-pidozriuvanyu-u-nezakonnomu-zbahachenni-khotiv-poyikhaty-u-vidriadzennia-do-paryzu-sud-vidmovyv>
5. Абрамова А. Нобелівські лавреати приїхали в Україну: прочитали лекції в укриттях і передати петицію щодо заморожених активів рф. 10.03.25. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/241186-nobelivski-lavreaty-pryyikhaly-v-ukrayinu-prochytaly-lektsiyi-v-ukryttiakh-i-peredaty-petytsiiu-shchodo-zamorozenykh-aktyviv-rf>
6. Абрамова А. У Китаї ексдослідника засудили до смертної кари за шпигунство. 19.03.25. URL: <https://hromadske.ua/svit/241730-u-kytai-eksdoslidnyka-zasudyly-do-smertnoyi-kary-za-shpyhunstvo>
7. Абрамова А., Дудко І. ГУР на День Незалежності атакувало провайдерів та заблокувало десятки ресурсів промислових об'єктів росії. 24.08.24. URL: <https://hromadske.ua/viyna/230084-hur-na-den-nezaleznosti-atakuvalo-provayderiv-ta-zablokuvalo-desiatky-resursiv-promyslovykh-obyektiv-rosiyi>

8. Абрамова Ю. РФ відновлюватиме старі бомбардувальники, але є нюанс: ексконсультант Пентагону розкрив плани ворога на Ту-160. 23.02.25. URL: <https://tsn.ua/svit/rf-vidnolyuvatime-stari-bombarduvalniki-ale-ye-nyuans-ekskonsultant-pentagonu-rozkriv-plani-voroga-na-tu-160-2773779.html>
9. Архиєрейська Божественна Літургія у свято Найменування Господа Ісуса Христа. 01.01.25. URL: <https://zhyve.tv/video/7179-arhyereyska-bozhestvenna-liturgiya-u-svyato-naymenuvannya-gospoda-isusa-hrysta/>
10. Архієпископ Галлагер: релігійна дипломатія доконечна для миру. 31.03.25. URL: <https://credo.pro/2025/03/380417>
11. Бережанський І. "Запитали, чи уринотерапія допомагає при грибку": медичні виші взялися виготовляти на передову мазі, креми і настої. 27.06.22. URL: <https://tsn.ua/ato/medichni-vishi-u-zahidnih-oblastyah-vzylisya-vigotovlyati-dlya-biyziv-mazi-kremi-i-nastoyi-2096212.html>
12. Бережанський І. Буданов вийшов у прямий ефір з-під Харкова: все, що відомо про новий наступ РФ. 14.05.24. URL: <https://tsn.ua/exclusive/budanov-viyshov-u-pryamiy-efir-z-pid-harkova-vse-scho-vidomo-pro-noviy-nastup-rf-2579018.html>
13. Бережанський І. Будинок у 9 поверхів за пів року: Royal House стартував з новим житловим комплексом у с. Чайки. 26.06.24. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/budinok-u-9-poverhiv-za-piv-roku-royal-house-startuvav-z-novim-zhitlovim-kompleksom-u-s-chayki-2607627.html>
14. Бережанський І. Прем'єрка Данії закликала США посилити безпекову ситуацію в Арктиці. 29.03.25. URL: <https://tsn.ua/svit/premyerka-daniyi-zaklykala-ssha-posylyty-bezpekovu-sytuatsiiu-v-arktytsi-2797572.html>
15. Бондаренко К. Ціни на оренду в Києві знову впали: ріелтор розповів, скільки зараз коштує зняти квартиру. 31.01.23. URL: <https://tsn.ua/exclusive/cini-na-orendu-v-kiyevi-znovu-vpali-rieltor-rozpoviv-skilki-zaraz-koshtuye-znyati-kvartiru-2255074.html>

16. Бондаренко С. 5 найтоксичніших харчових продуктів для вашого собаки. 18.03.25. URL: https://tsn.ua/lady/dom_i_deti/dom/5-naytoksichnishih-harchovih-produktiv-dlya-vashoyi-sobaki-2780976.html
17. Бондаренко С. Готуємося до нового садового сезону: топ-15 багаторічних рослин із тривалим цвітінням. 05.03.25. URL: https://tsn.ua/lady/dom_i_deti/dom/gotuyemosya-do-novogo-sadovogo-sezonu-top-15-bagatorichnih-roslin-iz-dovgim-cvitinnyam-2771694.html
18. Бондаренко С. Топ-12 цікавих лайфгаків для підтримки чистоти у домі. 22.02.25. URL: https://tsn.ua/lady/dom_i_deti/dom/top-12-cikavih-layfgakiv-dlya-pidtrimki-chistoti-u-domi-2705988.html
19. Бондаренко-Терещенко І. 7 українських бестселерів, які варто прочитати на День Незалежності. 24.08.24. URL: <https://tsn.ua/lady/zvezdy/sobytiya/7-ukrayinskih-bestseleriv-yaki-varto-prochitati-na-den-nezalezhnosti-2644890.html>
20. Бригадир С. Експерти склали топ-10 надійних автомобілів 2025 року. 27.02.25. URL: <https://tsn.ua/auto/news/eksperti-sklali-top-10-naynadiynishih-avtomobiliv-2025-roku-2776719.html>
21. Верстюк І. Життя, смерть і гідність. Чи з'являться на горизонтах української медицини доступні хоспіси. 23.06.24. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/225852-zyttia-smert-i-hidnist-chy-ziavliatsia-na-horyzontakh-ukrayinskoji-medytsyny-dostupni-khospisy>
22. Відпочивають від боротьби з недугою: що відомо про проект Дача для онкохворих дітей. 14.02.25. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/vidpochivayut-vid-borotbi-z-nedugoyu-scho-vidomo-pro-proekt-dacha-dlya-onkohvorih-ditok.htm>
23. Гажала В. Біль від втрати, сльози доньки і почесне звання: Тоня Матвієнко довела до мурах концертом у Києві. 24.02.25. URL: <https://tsn.ua/glamur/bil-vid-utrati-slozi-donki-i-pochesne-zvannya-tonya-matviyenko-dovela-do-murah-koncertom-u-kiyevi-2774109.html>

24. Гажала Валерія. Камалія відправила доньок з ексчоловіком за кордон і показала, як у сльозах прощалася з ними. 12.09.24. URL: <https://tsn.ua/glamur/kamaliya-vidpravila-donok-z-ekscholovikom-za-kordon-i-pokazala-yak-u-slozah-proschalasya-z-nimi-2658753.html>
25. Герасименко Я. «Намагаються пограбувати наші золотовалютні резерви»: у кремлі прокоментували резолюцію ООН про репарації. 15.11.22. URL: <https://hromadske.ua/posts/namagayutsya-pograbuvati-nashi-zolotovalyutni-rezervi-u-kremli-prokomentovali-rezolyuciyu-oon-pro-reparaciyi>
26. Герасименко Я. Зеленський прибув до Парижа на відкриття Нотр-Даму, де може зустрітися з Трампом. 7.12.24. URL: <https://hromadske.ua/polityka/235868-zelenskyu-prybuv-do-paryzu-na-vidkryttia-notr-damu-de-moze-zustritysia-z-trampom>
27. Герасименко Я. Патріарх кирило покепкував зі священника, який закликав вести людей до Бога: Ви, випадково, не із заходу України? 12.02.25. URL: <https://hromadske.ua/svit/239576-patriarkh-kyrylo-pokerkuvav-zi-sviashchennyka-iakyu-zaklykav-vesty-do-liudey-do-boha-vy-vypadkovo-ne-iz-zakhodu-ukrayiny>
28. Герасименко Я. Пісня Мальти на «Євробачення» викликала суперечки через неоднозначне слово. Радіоведучий BBC заявив, що її не варто ставити в етер. 11.02.25. URL: <https://hromadske.ua/lifestyle/239517-pisnia-malty-na-yevrobachennia-vyklykala-superechky-cherez-neodnoznachne-slovo-radioveduchyuu-bbc-zaiavyv-shcho-yiyi-ne-varto-stavyty-v-eter>
29. Герасименко Я. Принцеса Уельська Кейт Міддлтон хвора на рак: проходить хіміотерапію. 22.03.24. URL: <https://hromadske.ua/posts/princesa-uelska-kejt-middlton-hvora-na-rak-kazhe-sho-prohodit-himioterapiyu>
30. Герасименко Я. Проблеми з Facebook та Instagram. У роботі сервісів Meta стався збій. 11.12.24. URL: <https://hromadske.ua/svit/236105-problemy-z-facebook-ta-instagram-u-roboti-servisiv-meta-stavsia-zbiy>
31. Герасименко Я. У Києві демонтували пам'ятник російському вченому та лавреату Нобелівської премії Івану Павлову. 27.01.25. URL:

- <https://hromadske.ua/suspilstvo/238646-u-kyyevi-demontuvaly-pamiatnyk-rosiyskomu-vchenomu-ta-lavreatu-nobelivskoyi-premiyi-ivanu-pavlovu>
32. Герасименко Я. Штрихкоди на товарах можуть піти у минуле через три роки. Їх витіснять QR-коди. 20.08.24. URL: <https://hromadske.ua/svit/229761-shtrykhkody-na-tovarakh-mozut-pity-u-mynule-cherez-try-roky-yikh-vytisniat-qr-kody>
33. Головка В. Вихідні з попкорном: що подивитися в кіно та на стримінгах в останній вікенд січня. 25.01.25. URL: <https://hromadske.ua/lifestyle/238467-vykhidni-z-popkornom-shcho-podyvytysia-v-kino-ta-na-stryminhakh-v-ostanniy-vikend-sichnia>
34. Головка В. Вихідні з попкорном: що подивитися в кіно та на стримінгах в останній вікенд січня. 25.01.25. URL: <https://hromadske.ua/lifestyle/238467-vykhidni-z-popkornom-shcho-podyvytysia-v-kino-ta-na-stryminhakh-v-ostanniy-vikend-sichnia>
35. Гулійчук Д. Віцепрем'єрка: вік мобілізованих обговорювався з топ посадовцями ЄС у Брюсселі. 11.12.24 URL: <https://tsn.ua/politika/viceprem-yerka-vik-mobilizovanih-obgovoryuvavsya-z-topposadovtsyami-yes-u-bryusseli-2721081.html>
36. Гулійчук Д. Як український священник очолив опір в окупації: історія про спротив українців від The Telegraph. 16.06.24. URL: <https://tsn.ua/ato/yak-ukrayinskiy-svyaschenik-ocholiv-opir-v-okupaciyi-istoriya-pro-sprotiv-ukrayinciv-vid-the-telegraph-2601465.html>
37. Денисяка О. СБУ затримала двох священників УПЦ МП, які вихваляли путіна та закликали захопити Україну. 24.02.25. URL: <https://hromadske.ua/kryminal/240279-sbu-zatrymala-dvokh-sviashchennykiv-upts-mp-iaki-vykhvalialy-putina-ta-zaklykaly-zakhopyty-ukrayinu>
38. Денисяка О. Якою буде погода в Україні на Святвечір та Різдво. 23.12.24. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/236733-iakoju-bude-pohoda-v-ukrayini-na-sviatvechir-ta-rizdvo>

39. Денисяка Ольга. Пробігла п'ять кілометрів на протезах: 13-річна українка здолала Токійський марафон. 01.03.25. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/240641-probihla-piat-kilometriv-na-protezhakh-13-richna-ukrayinka-zdolala-tokiyskyu-marafon>
40. День ангела 5 серпня: кого сьогодні вітати з іменинами. 05.08.21. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/den-angela-5-serpnya-kogo-sogodni-vitati-z-imeninami-1839229.html>
41. Дмитрук О. Ріелтори і розробники створили карту шумового забруднення Києва. 23.11.24. URL: <https://hromadske.ua/posts/rieltori-i-rozrobniki-stvorili-kartu-shumovogo-zabrudnennya-kiyeva>
42. Донець О. Байден, лідери ЄС та низка країн. Хто привітав Україну в День Незалежності? 24.08.24. URL: <https://hromadske.ua/posts/bajden-lideri-yes-ta-nizka-krayin-hto-privitav-ukrayinu-v-den-nezalezhnosti>
43. Євросоюз має нового Апостольського нунція. 24.03.25. URL: <https://credo.pro/2025/03/380172>
44. Єпископи оголосили 2026 рік Роком Пресвятого Серця Ісуса. 20.03.25. URL: <https://credo.pro/2025/03/380057>
45. Журналісти дізнались подробиці гучного корупційного скандалу щодо будівництва фортифікацій на Харківщині. 31.07.24. URL: <https://tsn.ua/exclusive/rosiyani-prosto-pereyihali-cherez-sitku-zhurnalisti-nazvali-imena-tih-hto-ymovirno-vkrav-milyardi-na-harkivschini-2631261.html>
46. Капнік О. Британія звернулася до диктатора Путіна: деталі. 26.03.25. URL: <https://tsn.ua/politika/britaniya-zvernulasya-do-diktatora-putina-detali-2795877.html>
47. Капнік О. Святвечір і Різдво: де та коли дивитися богослужіння ПЦУ, УГКЦ, римо-католицької церкви. 24.12.24. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/bogosluzhinnya-na-svyatvechir-i-rizdvo-de-ta-kolidivitsiya-bogosluzhinnya-pcu-ugkc-rimo-katolickoyi-cerkvi-2730177.html>
48. Каранковська Ю. Красуня і багатійка: який вигляд мала і ким була мати Вінстона Черчилля — леді Дженні Черчилль. 02.03.25. URL:

- <https://tsn.ua/lady/zvezdy/zvezdy/krasunya-i-bagatiyka-yakiy-viglyad-mala-i-kim-bula-mati-vinstona-cherchillya-ledi-dzhenni-cherchill-2772234.html>
49. Каранковська Ю. Носили однакові сукні: чим особливе парне вбрання принцеси Єлизавети та її сестри Маргарет. 26.02.25. URL: <https://tsn.ua/lady/moda/zvezdi-i-moda/nosili-odnakovi-sukni-chim-osoblive-parne-vbrannya-princesi-yelizaveti-ta-yiyi-sestri-margaret-2772342.html>
50. Каранковська Ю. Одягла червону сукню: дружина нового прем'єр-міністра Великої Британії прибула з ним на Даунінг-стріт. 05.07.24. URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/odyagla-chervonu-suknyu-druzhina-novogo-prem-er-ministra-velikoyi-britaniyi-pribula-z-nim-na-dauning-strit-2614995.html>
51. Каранковська Ю. У білосніжній сукні та еспадрильях: герцогиня Единбурзька Софі відвідала дитячий госпіс. 06.06.23. URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/u-bilosnizhniy-sukni-ta-espadrilyah-gercoginya-edinburzka-sofi-vidvidala-dityachiy-hospis-2344807.html>
52. Каранковська Ю. Усміхались і тиснули руки: Володимир Зеленський зустрівся з королем Чарльзом III. 19.07.24. URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/usmihnulisyia-i-tisnuli-ruki-volodimir-zelenskiy-zustrivsvya-z-korolem-charlzom-iii-2624463.html>
53. Климковецкий М. Провокації та обстріли чи святкові заходи: чого українцям чекати на День Незалежності. 21.08.23. URL: <https://hromadske.ua/posts/provokaciyi-ta-obstrili-chi-svyatkovi-zahodi-chogo-ukrayincyam-chekati-na-den-nezalezhnosti>
54. Климковецкий М. «Люди писали "Дякуємо"»: Совсун прокоментувала скандальний ефір з Маляр. 07.06.24. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/225517-liudy-pysaly-diakuyemo-sovsun-prokomentovala-skandalnyy-efir-z-maliar>
55. Крамар О. Україна здобула ще одну «бронзу» Олімпіади: Людмила Лузан стала третьою в каное-спринті. 05.09.21. URL: <https://hromadske.ua/posts/ukrayina-zdobula-she-odnu-bronzu-olimpiadi-lyudmila-luzan-stala-tretyoju-v-kanoe-sprinti-05-09-21>

- <https://hromadske.ua/posts/ukrayina-zdobula-she-odnu-bronzu-olimpiadi-lyudmila-luzan-stala-tretoy-u-kanoe-sprinti>
56. Кузьменко О. Одягла сукню, яку носила сім років тому: герцогиня Софі з'явилася на військовому параді. 04.10.24. URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/odyagla-suknyu-yaku-nosila-sim-rokiv-tomu-gercoginya-sofi-z-yavilasya-na-viyskovomu-paradi-2673390.html>
57. Кузьменко О. У військовій формі, з пучком та гарним макіяжем: принцеса Леонор з'явилася на святі в Мадриді. 13.10.24. URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/u-viyskoviy-formi-z-puchkom-ta-garnim-makiyazhem-princesa-leonor-z-yavilasya-na-svyati-v-madridi-2678811.html>
58. Кузьменко О. Цей день в історії: смерть короля Георга VI та сходження на трон його дочки Єлизавети II. 06.02.25 URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/126-rokiv-vid-dnya-narodzhennya-korolya-georga-vi-cikavi-fakti-pro-batka-korolevi-yelizaveti-ii-1932199.html>
59. Кузьмич О. Папа Римський закликав молитися за Україну. 25.11.24. URL: <https://tsn.ua/politika/papa-rimskiy-zaklikav-molitisya-za-ukrayinu-2708607.html>
60. Лаб'як І. Росія відправляє своїх бійців до КНДР під виглядом лікування: в ISW назвали справжню причину. 11.02.25. URL: <https://tsn.ua/svit/rosiya-vidpravlyaye-svoyih-biyciv-do-pivnichnoyi-koreyi-pid-viglyadom-likuvannya-dlya-navchannya-viysk-kndr-isw-2764221.html>
61. Лаб'як І. Україна отримувала від партнерів 80% розвідданих: у Politico оцінили, що ж тепер. 06.03.25. URL: <https://tsn.ua/ato/ukrayina-otrimovala-vid-partneriv-80-rozviddanih-u-politico-ocinili-scho-zh-teper-2781372.html>
62. Лаб'як І. Чи вистачить ядерної зброї Франції та Британії на "парасольку" для всієї Європи: WSJ. 25.03.25. URL: <https://tsn.ua/svit/chi-vistachit-yadernoyi-zbroyi-franciyi-ta-britaniyi-na-parasolku-dlya-vsiyeyi-yevropi-wsj-2795373.html>

63. Лісова Ю. Агентство Reuters знову без дозволу вийшло в прямий ефір із Києва. 04.03.25. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/240776-ahentstvo-reuters-znovu-bez-dozvolu-vyyshlo-v-priamyu-efir-iz-kyyeva>
64. Лісова Ю. Віцепрезидент США вважає, що політика Маска щодо звільнень держслужбовців мала «помилки». 15.03.25. URL: <https://hromadske.ua/pivnichna-ameryka/241451-vitseprezydent-ssha-nazvav-polityku-mask-shchodo-zvilnen-derzsluzbovtsiv-pomylky>
65. Лісова Ю. У День Незалежності українські розвідники підірвали складбоєприпасів у Воронежській області. 24.08.24. URL: <https://hromadske.ua/viyna/230077-u-den-nezaleznosti-ukrayinski-rozvidnyku-pidirvaly-sklad-boeyprypasiv-u-voronezkiy-oblasti>
66. Лісова Ю. Україна здобула срібло Олімпіади у веслуванні в каное. 09.08.24. URL: <https://hromadske.ua/sport/229195-ukrayina-zdobula-sriblo-olimpiady-u-vesluvanni-v-kanoe>
67. Луценко Є. На продаж виставили першу відому різдвяну листівку, яку видали у той же рік, що й «Різдвяну пісню» Дікенса. 04.12.20. URL: <https://hromadske.ua/posts/na-prodazh-vistavili-pershu-vidomu-rizdvyanu-listivku-yaku-vidali-u-toj-zhe-rik-sho-j-rizdvyanu-pisnyu-dikensa>
68. Луценко Є. Ракові клітини можуть впадати у сплячку, щоб перечекаати хіміотерапію. Але вчені кажуть, що з цим можна боротися. 11.01.21. URL: <https://hromadske.ua/posts/rakovi-klitini-mozhut-vpadati-u-splyachku-shob-perechekati-himiyeterapiyu-ale-vcheni-kazhut-sho-z-cim-mozhna-borotisy>
69. Макрон ЕКСТРЕНО вийшов у прямий ефір, де “співав Україні дифірамби” цілу годину та показував КАРТУ... 23.02.25. URL: <https://tsn.ua/youtube/makron-ekstreno-viyshov-u-priyamiy-efir-de-spivav-ukrayini-difirambi-cilu-godinu-ta-pokazuvav-kartu.html>
70. Марафон без обмежень: 13-річна Яна Степаненко пробігла 5 км на протезах у Токіо! 03.03.25. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/marafon-bez-obmezhen-13-richna-yana-stepanenko-probigla-5-km-na-protezhah-u-tokio.html>

71. Мележик Т. День Гідності і Свободи: щирі побажання та привітальні листівки, історія свята. 21.11.24. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/den-gidnosti-i-svobod-i-schiri-pobazhannya-ta-privitalni-listivki-istoriya-svyata-1913953.html>
72. Мележик Т. Яке сьогодні, 25 лютого, свято – все про цей день, яке церковне свято, що не можна робити. 25.02.25. URL: <https://tsn.ua/other/yake-zavtra-25-lyutogo-svyato-vse-pro-цей-den-yake-cerkovne-svyato-scho-ne-mozhna-robiti-2770431.html>
73. Мельник Р. 100 найкращих книг у XXI столітті: New York Times розповідає про найвидатніші праці за останні 25 років. 10.07.24. URL: <https://hromadske.ua/lifestyle/227937-top-100-knyh-u-khkhi-stolitti-new-york-times-rozpovidaye-pro-naykrashchi-pratsi>
74. Мельник Р. 100 найкращих книг у XXI столітті: New York Times розповідає про найвидатніші праці за останні 25 років. 10.07.24. URL: <https://hromadske.ua/lifestyle/227937-top-100-knyh-u-khkhi-stolitti-new-york-times-rozpovidaye-pro-naykrashchi-pratsi>
75. Мельник Р. Корейський робот-собака пробіг марафонську дистанцію — уперше в історії. 22.11.24. URL: <https://hromadske.ua/nauka-i-tekhnohii/234995-koreyskyu-robot-sobaka-probih-marafonsku-dystantsiiu-upershe-v-istoriyi>
76. Мельник Р. Серед дітей шириться флешмоб, як вони на камеру вдихають пари токсичних речовин. Омбудсмен застеріг батьків. 04.10.24. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/232382-sered-ditey-shyrytsia-fleshmob-iak-vony-na-kameru-vdykhaiut-pary-toksychnykh-rechovyn-ombudsmen-zasterih-batkiv>
77. Мельник Р. У Запоріжжі внаслідок ракетного удару пошкоджений катедральний собор УПЦ МП. 18.01.25. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/238090-u-zaporizzi-vnaslidok-raketnoho-udaru-poshkodzenyyu-katedralnyu-sobor-upts-mp>
78. Мельник Р. У Луцьку на стінах катедрального собору намалювали волинських бізнесменів. Мер відреагував. 03.11.24. URL: <https://hromadske.ua/lifestyle/237937-lutsyk-na-stinakh-katedralnogo-soboru-namalyovali-voynsnykh-biznesmeniv-mer-vidreaguval>

- <https://hromadske.ua/suspilstvo/233988-u-lutsku-na-stinakh-katedralnoho-soboru-namaliuvaly-volynskykh-biznesmeniv-mer-vidreahuvav>
79. Місто чи передмістя: ріелтор розказала, де шукають житло українці. 17.11.17. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/misto-chi-peredmistya-rieltor-rozkazala-de-shukayut-zhitlo-ukrayinci.html>
80. Найулюбленіший стрітфуд! Як приготувати класичний хот-дог вдома – Рецепти Сніданку з 1+1. 22.01.24. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/nayulyublenishiy-stritfud-yak-prigotuvati-klasichniy-hot-dog-vdoma-recepti-snidanku-z-1-1.html>
81. Несчетна С. Китай, Киргизстан та Узбекистан збудують залізницю в обхід Росії 28.12.24. URL: <https://tsn.ua/svit/kitay-kirgizstan-ta-uzbekistan-zbuduyut-zaliznicyu-v-obhid-rosiyi-2733150.html>
82. Новини ТСН 19 серпня. Доповідь Сирського, повістки поштою, п'яний священик скоїв ДТП. 19.08.24. URL: https://tsn.ua/vypusky/tsn_specvypusk/novini-tsn-19-serpnya-dopovid-sirskogo-povistki-poshtoyu-p-yaniy-svyaschenik-skoiv-dtp-2643543.html
83. Об'єднані молитвою, об'єднані Україною: молитовний сніданок у м. Радомишль. 10.01.25. URL: <https://zhyve.tv/video/7267-obednani-molytvoyu-obednani-ukraynoyu-molytovnyu-snidanok-u-m-radomyshl/>
84. Олімпійський чемпіон Парижу-2024 з боксу Олександр Хижняк у Сніданку з 1+1! 20.11.24. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/olimpiyskiy-chempion-parizhu-2024-z-boksu-oleksandr-hizhnyak-u-snidanku-z-1-1.html>
85. Онопа А. Великий, сильний і смішний: топ-5 ролей Дейва Батісти. 03.03.25. URL: <https://tsn.ua/lady/zvezdy/sobytiya/velikiy-silniy-i-smishniy-top-5-rolej-deyva-batisti-2776635.html>
86. Онопа А. Як врятувати шкіру від морозів: топ-5 процедур для захисту й відновлення. 24.02.25. URL: <https://tsn.ua/lady/krasota/salon-krasoty/yak-vryatuvati-shkiru-vid-moroziv-top-5-procedur-dlya-zahistu-i-vidnovlennya-2772774.html>

87. Павленко А. Затримання Дурова: у РНБО пояснили істеріку Росії. 25.08.24. URL: <https://tsn.ua/svit/zatrimannya-durova-u-rnbo-poyasnili-isteriku-rosiyi-2647074.html>
88. Павленко А. Реформа містобудування: віцепрем'єр-міністр розповів про закон, який унеможливить корупцію. URL: <https://tsn.ua/groshi/reforma-mistobuduvannya-viceprem-yer-ministr-rozpoviv-pro-zakon-yakiy-unemozhlivit-korupciyu-2225578.html>
89. Павлюк О. Науковці заявили про безпечнішу й дієвішу терапію раку голови та шиї. Хворі виживали частіше, ніж під час хіміотерапії. 11.10.21. URL: <https://hromadske.ua/posts/naukovci-zayavili-pro-bezpechnishu-j-diyevishu-terapiyu-raku-golovi-ta-shiyi-hvori-vizhivali-chastishe-nizh-pid-chas-himiyeterapiyi>
90. Пам'ятник перепічці з'явився в Києві. 09.10.24. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/pam-yatnik-perepichci-z-yavivsvya-v-kiyevi.html>
91. Пара військових обвінчалася після 26 років разом. 09.08.23. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/para-viyskovih-obvinchalasya-pislya-26-rokiv-razom.html>
92. Патерсон-Гаврилова Е. «Український прапор дістався Місяця!». 05.03.25. URL: https://tsn.ua/nauka_it/elvira-patterson-gavrilova-ta-pavlo-tanasyuk-ukrayinskiy-prapor-distavsvya-misyasya-2780496.html
93. Предстоятель Православної Церкви України відвідав Грецьку православну архієпископію Америки. 13.02.25. URL: <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/predstoyatel-pravoslavnoyi-tserkvy-ukrayiny-vidvidav-gretsku-pravoslavnu-arhiyepyskopiyu-ameryky/>
94. Предстоятель Православної Церкви України відвідав Грецьку православну архієпископію Америки. 13.02.25. URL: <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/predstoyatel-pravoslavnoyi-tserkvy-ukrayiny-vidvidav-gretsku-pravoslavnu-arhiyepyskopiyu-ameryky/>

95. Приходько М. Світоліна, Беленюк, Білодід та інші спортсмени привітали з Днем Незалежності України. 24.08.24. URL: <https://tsn.ua/prosport/svitolina-belenyuk-bilodid-ta-inshi-sportsmeni-privitali-z-dnem-nezalezhnosti-ukrayini-2646678.html>
96. Приходько М. Україна завоювала срібну медаль Олімпіади-2024 у веслуванні на каное. 09.08.24. URL: <https://tsn.ua/prosport/ukrayina-zavoyuvala-sribnu-medal-olimpiadi-2024-u-vesluvanni-na-kanoe-2637270.html>
97. Проповідь Предстоятеля в день пам'яті апостола і першомученика архідиякона Стефана. 27.12.24. URL: <https://www.pomisna.info/uk/sermon-post/propovid-predstoyatelya-v-den-pam-yati-apostola-i-pershomuchenyka-arhidyakona-stefana/>
98. Прощався з життям на Святвечір: історія врятованого бійця, який тиждень чекав на порятунок. 07.01.25. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/proschavsya-z-zhittiam-na-svyatvechir-istoriya-vryatovanogo-biytsya-yakiy-tizhden-chekav-na-poryatunok.html>
99. Рекорд навернень у Сіднейській архідієцезії: парафії активні, персональний підхід до новонавернених. 07.03.25. URL: <https://credo.pro/2025/03/379512>
100. Саші потрібні операція і хіміотерапія, щоб здолати рак кістки. 03.12.21. URL: <https://tsn.ua/dopomoga/sashi-potribni-operaciya-i-himioterapiya-schob-zdolati-rak-kiski-1921198.html>
101. Священик ПЦУ радить ТЦК молитись, щоб піймати ухилянтів. 07.01.2025. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/svyaschenik-pcu-radit-tck-molitis-schob-piymati-uhilyantiv.html>
102. Сердюк К. В центрі Києва жорстко побили митрополита, який служить у ЗСУ: подробиці. 11.09.24. URL: <https://kyiv.tsn.ua/v-centri-kiyeva-zhorstko-pobili-mitropolita-yakiy-sluzhit-v-zsu-podrobici-2657973.html>
103. Серов І. Священник ПЦУ закликав ТЦК молитися, щоб піймати більше ухилянтів. 08.01.25. URL: подробиці.

- <https://tsn.ua/exclusive/svyaschennik-pcu-zaklikav-tck-molitisya-schob-piymati-bilshe-uhilyantiv-podrobici-2739045.html>
104. Сітнікова І. «Енергоатом» звільнив свого топменеджера, якому СБУ оголосила підозру. 04.10.24. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/232371-enerhoatom-zvilnyv-svoho-topmenedzera-iakomu-sbu-oholosyla-pidozru>
105. Сітнікова І. День Гідності та Свободи. В регіонах України вшанували пам'ять загиблих під час Майдану. 21.11.24. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/234940-den-hidnosti-ta-svobody-v-rehionakh-ukrayiny-vshanuvaly-pamiat-zahyblykh-pid-chas-maydanu>
106. Сітнікова І. Зеленський прибув до Лондона: представив деталі Плану перемоги (ДОПОВНЕНО). 10.10.24. URL: <https://hromadske.ua/polityka/232687-zelenskyu-prybuv-do-londona-zustrinetsia-z-premyerom-starmerom>
107. Сітнікова І. ЗМІ: Зеленський їде до Мадрида, щоб підписати безпекову угоду з Іспанією. 13.05.24. URL: <https://hromadske.ua/svit/223955-zmi-zelenskyu-yide-do-madrydu-shchob-pidpysaty-bezpekovu-uhodu-z-ispaniyeiu>
108. Сітнікова І. Комітет Верховної Ради схвалив проєкт держбюджету-2025. Що відомо? 18.11.24. URL: <https://hromadske.ua/polityka/234728-komitet-verkhovnoyi-rady-skhvalyv-proyekt-derziudzetu-2025-shcho-vidomo>
109. Сітнікова І. Мінфін запевнив, що зараз не планує підвищення податків для ФОПів: Telegram-канали поширили фейк. 17.03.25. URL: <https://hromadske.ua/ekonomika/241538-minfin-zapevnyv-shcho-ne-planuye-pidvyshchennia-podatktiv-dlia-fopiv-telegram-kanaly-poshyryly-feyk>
110. Сітнікова І. Обраний Трампом глава медіарегулятора США назвав Facebook, Google, Apple та Microsoft «цензурним картелем». 18.11.24: <https://hromadske.ua/svit/234721-obranyu-trampom-hlava-mediarehuliatora-ssha-nazvav-facebook-google-apple-ta-microsoft-tsenzurnym-kartelem>
111. Сітнікова І. Родина ексбійця полку Калиновського просить Київ обміняти його з білоруської тюрми. Йому загрожує страта за захист

- України. 29.03.25. URL: <https://hromadske.ua/svit/242115-rodyna-eksbiytsia-polku-kalynovskoho-prosyty-kyuyiv-obminiaty-yoho-z-biloruskoyi-tiurny-yomu-zahrozuye-strata-za-zakhyst-ukrayiny>
112. Сітнікова І. США «майже» завершили паузу в обміні розвідданими з Україною — Трамп. 10.03.25. URL: <https://hromadske.ua/pivnichna-ameryka/241143-ssha-mayze-zavershyly-pauzu-v-obmini-rozviddanykh-z-ukrayinoiu-tramp>
113. Сітнікова І. Топпосадовців «Київзеленбуду» затримали за підозрою у мільйонних «відкатах». 12.03.25. URL: <https://hromadske.ua/kryminal/241303-topposadovtsiv-kyuyivzelenbudu-zatrymaly-za-pidozroiu-u-milyonnykh-vidkatak>
114. Скавров Б. Російський священник поїхав на війну як штурмовик: у чому причина. 29.12.24. URL: <https://tsn.ua/svit/rosiyskiy-svyaschennik-rouyhav-na-viynu-yak-shturmovik-u-chomu-prichina-2733624.html>
115. Скаврон Б. Загадкову трикутну вежу в секретній "зоні 51" виявили на картах Google. 11.04.25. URL: <https://tsn.ua/tsikavinki/zahadkovu-trykutnu-vezu-u-sekretniy-zoni-51-vyavyly-na-kartakh-google-2806349.html>
116. Скаврон Б. Обмін полоненими у День Незалежності: місця "азовцям" не знайшлося — "Редіс". 24.08.24. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/obmin-polonenimi-u-den-nezalezhnosti-miscya-azovcyam-ne-znayshlosya-redis-2646891.html>
117. Слесарчук Я. Масштабна пожежа в аеропорту "Гітроу" в Лондоні: чи є там російський слід. 21.03.25. URL: <https://tsn.ua/exclusive/masshtabna-pozhezha-v-aeroportu-hitrou-u-londoni-chi-ye-tam-rosiyskiy-slid-2793234.html>
118. Сопрович О. У Татарстані спалахнула лікарня: троє пацієнтів загинули, а ще трьох ушпиталили з опіками та отруєнням. 23.05.20. URL: <https://tsn.ua/svit/u-tatarstani-spalahnula-likarnya-troye-paciyentiv-zaginuli-a-sche-troh-ushpitalili-z-opikami-ta-otruyennyam-1552149.html>

119. Ткачук Б. У Раді пропонують заборонити орендувати чи купувати житло без ріелторів. 26.06.24. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-radi-proponuyut-zaboroniti-orenduvati-chi-kupuvati-zhitlo-bez-riyeltoriv>
120. Труш К. Біль у попереку вранці: 5 поширених причин та 5 домашніх засобів, що полегшують дискомфорт. 22.04.25. URL: <https://tsn.ua/lady/zdorovye/aktualnaya-tema/bil-u-popereku-vranci-5-poshirenih-prichin-ta-5-domashnih-zasobiv-scho-polegshuyut-diskomfort-2780643.html>
121. У ТЦК пояснили, навіщо військовозобов'язаному потрібен штрихкод та як його отримати 20.05.24. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-tck-poyasnili-navischo-potriben-shtrihkod-u-viyskovomu-kvitku-ta-yak-yogo-otrimati-2582346.html>
122. Уже сьогодні! Зеленський може підписати ту саму угоду зі США! 22.02.25. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/uzhe-sogodni-zelenskiy-mozhe-pidpisati-tu-samu-ugodu-zi-ssha.html>
123. Хмельницька В. Найкращий рибний бутерброд у світі: ось як його готують у Стамбулі та Україні. 09.02.24. URL: <https://tsn.ua/other/naykraschiy-ribniy-buterbrod-u-sviti-os-yak-yogo-gotuyut-u-stambuli-ta-v-ukrayini-2510485.html>
124. Ціни на ліки впадуть! Очільник МОЗ вийшов у прямий ефір з шокуючою новиною. 14.02.25. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/cini-na-liki-vpadut-ochilnik-moz-viyshov-u-pryamiy-efir-z-shokuyuchoyu-novinoyu.html>
125. Шолудько Ю. Чоловік, який втратив дружину та трьох дітей, пробіг марафон з їхніми світлинами (фото). 12.11.24. URL: <https://tsn.ua/svit/cholovik-yakiy-vtrativ-druzhinu-ta-3-ditey-probig-marafon-z-yihnimi-svitlinami-foto-2699346.html>
126. Штокалюк Ю. Ексжурналіст «Голосу Америки» Яриш про звільнення: Дізнався, коли готувався до етеру. 10.03.25. URL:

<https://hromadske.ua/suspilstvo/241180-ekszurnalist-holosu-ameryky-iarysh-pro-zvilnennia-diznavavsia-koly-hotuvavsia-do-eteru>

127. Щербак Д. Навіщо Зеленський їде до Брюсселя: в ОП розкрили подробиці. 06.03.25. URL: <https://tsn.ua/politika/navischo-zelenskiy-yide-do-bryusselyu-v-op-rozkrili-podrobici-2781399.html>
128. Щербак Д. Штучний інтелект в Instagram перевірятиме вік користувачів: подробиці. 23.04.25. URL: https://tsn.ua/nauka_it/shtuchnyy-intelekt-v-instagram-pereviriatyme-vik-korystuvachiv-podrobytsi-2814335.html